

Filosofická fakulta
Katedra dějin umění

Tereza Jiroušková

ANTONÍN APPELLER

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Martin Pavlíček, Ph.D.

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a za použití citovaných pramenů a literatury.

V Olomouci, duben 2012

Tereza Jiroušková

Na tomto místě bych chtěla poděkovat za cenné informace a pomoc s nejasnostmi především Martinu Pavlíčkovi, Ph.D., který mou práci vedl. Velký dík patří i Janu Pipkovi, který mi laskavě poskytl svůj nedokončený text o Františku Jiřím Pacákovi a opatovskému kaplanovi panu Mgr. Janu Hubálkovi, který mi poskytl fotodokumentaci tamější kaple a hlavně nedochované kazatelny.

Anotace

Jméno autora:	Tereza Jiroušková
Instituce:	Univerzita Palackého v Olomouci Filozofická fakulta Křížkovského 10 771 80, Olomouc
Obor:	Bakalářské studium Dějiny výtvarných umění
Název práce:	Antonín Appeller
Vedoucí práce:	Martin Pavlíček, Ph.D.
Počet stran:	61
Počet příloh:	153
Rok obhajoby:	2012

Práce se zabývá poznáním života tyrolského barokního sochaře Antonína Appellera a částečně i jeho sochařsky orientovanou rodinou. Dokumentovaná je sochařova tvorba v Litomyšli a dalších městech východních Čech. Jednotlivá díla jsou analyzována z historických i ikonografických hledisek a text je obohacen o fotografické dokumentace, které jsou zároveň i na přiloženém CD.

Klíčová slova: barokní sochařství – Antonín Appeller – sochař – Litomyšl – Lanškroun – Letohrad – Morašice – Česká Třebová – Opatov – 18. století

Abstract

Author's name:	Tereza Jiroušková
School:	Palacký University Olomouc Philosophical Faculty Křížkovského 10 771 80, Olomouc
Program:	History of Art
Title:	Antonín Appeller
Consultant:	Martin Pavlíček, Ph.D.
Number of pages:	61
Number of attachments:	153
Year:	2012

This thesis describes a life of the baroque sculptor Antonin Appeller from Tyrol. And partly also describes his family which was interested in sculpture too. In this work I document his work in Litomyšl and other places of the East Bohemia. Individual works are analyzed of the historical and iconographic aspects. This text is enhanced with a photodocumentation which is on the attached CD too.

Key words: baroque sculpture - Antonín Appeller - sculptor - Litomyšl - Lanškroun - Letohrad - Morašice - Česká Třebová - Opatov - 18th century

Obsah

1.	Úvod	3
1.1	Dosavadní stav bádání	4
2.	Kamenosochařská rodina Appellerů	5
2.1	Gallus Appeller starší	5
2.2	Bartholomäus Appeller	6
2.3	Gallus Appeller mladší	7
2.4	Franz Xaver Appeller	8
3.	Antonín Appeller	9
4.	Katalog sochařových prací	15
4.1	Archivně doložená díla	16
4.1.1	Mariánský sloup	16
4.1.2	Mariánský sloup	21
4.1.3	Vázy s lidskými maskami	31
4.2	Díla připisatelná na základě stylové analýzy	33
4.2.1	Sv. Kateřina	33
4.2.2	Sv. Barbora	33
4.2.3	Sv. Antonín Paduánský	39
4.2.4	Panna Maria Bolestná	41
4.2.5	Sv. Josef Kalasanský	42
4.2.6	Sv. Jan Sarkander	45
4.2.7	Sv. Jan Nepomucký	47
4.2.8	Sv. Jan Nepomucký	50
4.3	Díla nejasného autorství	53
4.3.1	Kazatelna kostela sv. Antonína Paduánského	53
4.3.2	Hlavní oltář kaple sv. Jana Nepomuckého	55
4.3.3	Sv. Augustin	58
5.	Závěr	60
6.	Prameny a literatura	62
7.	Seznam obrazové přílohy	68
8.	Poznámky	80

1. Úvod

Během první poloviny 18. století se vrcholně barokní sochařství ve východočeském regionu těšilo velkému rozmachu. Důkazem toho je katalog **Ludmily Kesselgruberové**, *Balada o vášni: Podoby barokního sochařství východních Čech*.¹ Bohužel se v tomto poutavém díle nezmiňuje o postavě tyrolského sochaře Antonína Appellera, který působil převážně v Litomyšli. Sice nemůžeme říci, že byl typickým vzorem vrcholného baroka, ale jeho klasicizující prvky v tvorbě byly pro rozvířenou dobu příjemným uklidněním.

Ráda bych se tímto pokusila dostat do povědomí tyrolského sochaře působícího v Litomyšli, doposud zastíněného litomyšlskou tvorbou Jiřího Františka Pacáka, o němž dosud také nevznikla žádná monografie zabývající se jeho tvorbou i životem.

Za cíl si kladu rozšířit evidenci míst sochařova působení, která byla prozatím situována **Vratislavem Nejedlým**² do Letohradu a do Litomyšle. V obou případech se jednalo o stavbu mariánských sloupů. Dalším zájmem mé diplomové práce bakalářského programu bude objasnění Antonínova života, který nám byl dosud také neznámý.

Zároveň očekávám, že otázky, které tato práce přinese k postavě tohoto sochaře, budou podnětem k dalšímu zpracování v budoucích letech a k dalšímu bližšímu archivnímu bádání o přesnostech přisouzení autorství. Zároveň doufám, že tato práce bude alespoň malým přínosem do kategorie barokního sochařství východních Čech.

1.1 Dosavadní stav bádání

Postava tohoto tyrolského barokního sochaře je doposud vědecky neprobádaná. Zatím neexistuje ucelený životopis ani katalog scelující jeho tvorbu.

Autoři knih s historickou tematikou Litomyšle jako je **Květa Reichertová**³, **František Lašek**⁴ nebo **Bohumil Matějka**⁵ zmiňují mariánský sloup jako dílo buďto Alliprandiho nebo ho raději ponechávají bez autorství. Až **Milan Skřivánek**⁶ ve svých historických pojednáních zmiňuje možnost podílu práce na sloupu Antonínem Appellerem, ale zároveň vyzdvihuje hlavní podíl G. B. Alliprandiho. Stejně tak letohradský mariánský sloup byl po dlouhou dobu připisován neznámému litomyšlskému sochaři Štěpánkovi a jeho pomocníkovi z České Třebové.⁷ S autorstvím Appellera na letohradském sloupu a litomyšlském sloupu přišel až **Vratislav Nejedlý** (1998).⁸

Dalším dílem, které mu snad můžeme připsat díky dochovaným archiváliím, je opatovská kazatelna v kostele sv. Antonína Paduánského. Potencionální prisouzení Appellerovi je výsledkem bádání **Jana Pipka**⁹. Ten cituje i archiválie týkající se zakázek na výzdobě litomyšlského zámekého areálu.¹⁰ Dokonce se podílel na opravách soch Matyáše Bernarda Brauna v piaristickém kostele v Litomyšli, s čímž poprvé přišla **Milada Vilímková** roku 1988.¹¹

Život rodiny Appellerů je velmi dobře zpracován v rakouské disertační práci **Ilse Hager**, *Die Appeller*¹². Zde můžeme zjistit životopisná data Antonína. Datum úmrtí však není přesné. Bohužel zde není ani příliš věnována pozornost samotnému Antonínovi, ale hlavně tvorbě jeho otce, strýců, děda, apod., jelikož on sám v rodném Innsbrucku moc dlouho nepobýval.

2. Kamenosochařská rodina Appellerů ¹³

Antonín Appeller se narodil do umělecky založené rodiny, jejíž kamenické historie spadá k roku 1512, kdy se narodil **Donatius Appeller starší**, nejstarší člen z kamenosochařských rodin Appellerů, kterého můžeme nazvat pra-pra-pradědem Antonína.

I přes dlouhou tradici kamenosochařství v této rodině se Antonín Appeller nestal inovujícím článkem, který jejich tradici pozdvihne. Na rozdíl od taktéž tyrolského Matyáše Bernarda Brauna (1684-1738), jehož rodina se o sochařství nezajímala a on se stal nejvýraznější postavou vrcholného baroka.

2.1 Gallus Appeller starší ¹⁴

Za nejvýznamnějšího člena umělecké rodiny můžeme považovat Galla Appellera staršího (1620-1685). Antonínův děd nastoupil do učení ke svému otci 10. 4. 1635, ze kterého byl propuštěn 29. 4. 1640. Jako velmi pracovitý stavebník, kameník, restaurátor i hostinský "U slona" zajistil dobré jméno a finanční zajištění celé rodině Appellerů. Za svůj život měl dvě ženy. Elisabeth Sharrer, která mu po svatbě (31. 5. 1643) porodila tři dcery (Sabina, Anna, Elisabeth) a tři syny (Bartholomäus, Gallus, Franz Xaver). Synové se stali po vzoru otcově kameníky. Druhou ženou byla Johanna Miner, se kterou se oženil 14. 9. 1682, tři roky po smrti své první ženy.

V poslední vůli, kterou sepsal před svou smrtí, odkázal svůj majetek všem svým blízkým. Neblahá situace rodiny Appellerů se díky Gallově podnikavosti rázem změnila. Celkový majetek činil 10 562,45 zl. (dva domy - 2500 zl., louka v Pradl - 900 zl., nemovitosti - 1878,51 zl. a hotovost

5283,54 zl.). Dokonce tehdy osmiletý Antonín získal v tomto dědickém řízení 300 zl.

Gallovou pravděpodobně první zakázkou byla pomoc při stavbě kostela ve Volders, východně od Innsbrucku, dokončený 25. 7. 1654. Čtyři roky poté byl zaměstnán kamenickou prací na schodišti radniční věže v Herzog-Friedrich-Straße 21, kde se také nachází jeho kamenická značka s rokem 1658. Za tuto nebezpečnou práci dostal stříbrné nádoby. Podílel se na barokní přestavbě kostela Navštívení Panny Marie v Kolsass, kde také působil jako restaurátor na konci sedmdesátých let po zemětřesení. Nejimpozantnějším dílem Galla Appellera byl Wiltener Stiftskirche v Innsbrucku, který má kořeny již ve 12. století. Výsledkem byla vrcholně barokní stavba. Další z mnoha zakázek se týkala vybudování kostela St. Maria Heimsuchung v Rinn (vysvěcen 2. 12. 1678), jako památky na zemřelé židovské dítě Andream Oxnera (1462), které podlehl při vyvražďování vyznavačů tohoto náboženství.

Spolu se svým synem Gallem Appellerem mladším pracují na zakázkách kostela sv. Ursuly v Mauern (1677) a na šestiboké, mramorové kašně, umístěné v Maria-Theresianstraße v Innsbrucku.

2.2 Bartholomäus Appeller ¹⁵

Bartholomäus Appeller (23. 8. 1648 - 1713), nejstarší syn Galla staršího a otec Antonína Appellera, se vyučil kamenictví nepochybně v dílně svého otce. Zda-li absolvoval tovaryšskou cestu nám není známo. Působil nejen jako kamenický mistr, ale i jako hospodský nejspíše v otcově podniku.

Roku 1674 se oženil s Ursulou Ramblair, která mu mezi lety 1675 a 1684 porodila šest dětí. Z těch přežil pouze Antonín a Eleonore, později vdaná za Tobiasse Griebenpörth. Ursula zemřela 6. 8. 1684 a po necelém roce si Bartholomäus vzal

Marii Elisabeth Mair. Společně měli devět dětí, ze kterých přežily tři dcery (Anna Marie, Maria Margharete, Maria Magdalena) a dva synové (Franz Bartholomäus, Adrian Leonhard). Celá rodina na tom po finanční stránce nebyla zle, velmi mladá Marie přinesla do manželství věno 1000 zl.. Bartholomäus si 25. 2. 1683 koupil od vdovy Ursuly Zeißler rozené Charlin dům se zahradou a dvorkem na Innstraße 85 za 1500 zl. V tomto domě začal provozovat penzion "Zelený dub". Není zcela jasné, na čem pracoval. Je možné, že stavěl měšťanské domy - jelikož byl obviněn ze špatné konstrukce - tedy stavět něco musel. Známa je zakázka z roku 1709 na stavbu Joachymovy kašny na předměstí v Maria-Theresianstraße, jižně od sloupu sv. Anny. Od roku 1851 stojící ve Waltherpark.

V závěti uvedl, že chce být pohřben na hřbitově u kostela sv. Mikuláše. Popsal dokonce vzhled svého náhrobku, který měl mít mj. lebku a přesýpací hodiny. Po jeho smrti nezůstalo dědicům příliš z pozůstalosti, jelikož Bartholomäus nebyl tolik pracovitý, jako jeho otec.

2.3 Gallus Appeller mladší ¹⁶

Gallus Appeller mladší (1654-1702), bratr Bartholomäuse, tudíž strýc Antonína. Oproti Bartholomeovi byl Gallus velice žádaný a vysoce postavený kameník, který taktéž vyšel z dílny svého otce. Roku 1677 se oženil s Marií Wolf, která mu dala jednoho syna a čtyři dcery. Georg Phillip (23. 8. 1677) se stal také kameníkem. Po smrti své první ženy (1691) si 2. 2. 1693 vzal Katherinu Wind, která do manželství přišla s věnem 450 zl. Přivedla na svět čtyři syny a jednu dceru. Synové se opět v životě věnovali uměleckému řemeslu. Dva z nich pracovali s cínem, další byl prýmkař a nejmladší se stal sklářem. Gallus byl jistě otcovým oblíbencem, podědil po něm

hostinec U slona a spolupracoval s ním na výše zmíněných zakázkách jako např. barokizace kostela sv. Ursuly.

2.4 Franz Xaver Appeller ¹⁷

Nejmladší Gallův syn vyučený v otcově dílně (1663–1732). S Eleonore Pezman měl tři syny a dvě dcery. Zmínka je pouze o Franz Karlu (27. 2. 1687), který se stal také kameníkem. Ze stavitelské činnosti je znám především kostel sv. Jakuba (1717–1719).

3. Antonín Appeller

(1677 – asi 30. léta 18. století)

Barokní sochař, jinak psaný Anton Appeller nebo Äppeller, který jako jeden z mnoha sochařů nevyšel z domácího prostředí Čech, ale jeho původ spadá do tyrolské oblasti, Innsbrucku. Odtud pochází nemalé množství barokních sochařů působících na českém území. Rozhodně můžeme jmenovat Matyáše Bernarda Brauna, hlavního představitele českého barokního sochařství, Filipa Sattlera (1695–1738), Jakuba Stainhübela (1668–1750) a mnoho dalších. Umění se v této oblasti těšilo většímu rozkvětu, než v jiných částech Rakouska. Jednalo se totiž o hornatou oblast, vysoko nad nepokoji třicetileté války a umělci zde mohli volně tvořit.

Narodil se **6. 6. 1677** v Innsbrucku kamenickému mistru Bartolomäusovi Appellerovi a jeho ženě Ursule Ramblairové. S největší pravděpodobností můžeme tvrdit, že se vyučil v dílně svého otce, jak to bylo u nich v rodině tradicí. O celých třiceti dvou letech jeho života zatím nevíme nic. Můžeme spekulovat o možné tovaryšské cestě do Prahy. Jelikož v roce 1717 se o Appellerovi v innsbrucké knize občanů hovoří jako o Pražanovi – mohla to být zastaralá informace, jelikož v tuto dobu začíná pracovat v Litomyšli na mariánském sloupu. I František Lašek¹⁸ při určování autorství sv. Jana Nepomuckého v Litomyšli zmínil neznámého pražského sochaře. V úvahu přichází dílna Ferdinanda Maxmiliána Brokoffa nebo Matěje Václava Jäckela se stylově podobnou tvorbou.

Ilse Hager¹⁹ zmiňuje, že se roku **1709** přiženil do litomyšlského kamenicko-sochařského podniku za Kateřinou a téhož roku mu porodila syna Antonína Františka, kterého 11. 6. 1709 pokřtili. V matrikách je zde uveden jako otec Antonín Appeller, řezbář. O jaký podnik se jednalo, známo není. Dílna Jiřího Františka Pacáka v tuto dobu ještě nefungovala. Stejně

tak, jako známá rodina Hendrychů, která na scénu litomyšlského sochařství vstoupila výrazně až po polovině 18. století. Co v litomyšlských matrikách chybí je údaj o oné svatbě. Můžeme se tedy domnívat, že k ní došlo v Innsbrucku. Tři měsíce po pokřtění syna byl ještě zapsán jako občan v innsbrucké *Bürgerbuch*. Roku **1713** se přihlásil ke službě v Innsbrucku, kde pracuje na stavbě farního kostela.²⁰ K tomuto roku se vznik žádného kostela nevztahuje, až roku 1717 vzniká katedrála sv. Jakuba. Téhož roku je sepsána i smlouva v Litomyšli ke stavbě mariánského sloupu v Litomyšli. Je možné, že mu hrabě Trauttmansdorff nabídl vyšší částku, jelikož v té době onemocněl hlavní stavitel Giovanni Battista Alliprandi a hrabě byl patrně zoufalý. Tady se může potvrdit teorie Milana Skřivánka, že autorem sloupu je opravdu Alliprandi. Pravděpodobně se podílel na stavbě při jejích počátcích, čili mohl být i autorem návrhu. Roku 1716 je sloup na Horním náměstí v Litomyšli dokončen.

Práce na mariánském sloupu v Letohradě v letech **1717 - 1725** je doložena listinou v knize obligací města Litomyšle psanou v Appellerově rodné němčině, ačkoliv se v této oblasti už psalo česky. Z neznámého důvodu je ale roku 1717 opět zmíněn v *Bürgerbuch* jako „*Antoni Appeller zu Prag, löbl. Wesens Rathsverwahnter*“.²¹

Otázkou je, proč by byl v Praze na tak krátké období? (sloup v Litomyšli dokončen 1716; smlouva na sloup v Letohradě 6. 5. 1717) Je tedy možné, že tu byl na krátkou tovaryšskou cestu, za zakázkou nebo jen za inspirací? Mohla to být ale jen zastaralá informace o jeho případné tovaryšské cestě do Prahy před tím, než začal žít v Litomyšli.

František Skála ve své knize *Historický nástin stavebního vývoje města Kyšperka*²² hovoří o autorovi letohradského sloupu jako o českotřebovském sochaři. Je možné, že se tolik nemýlil. Přichází v úvahu, že během práce v Letohradu současně pracoval

na sochách v České Třebové. Jedná se o sochy svaté Kateřiny (1717) a svaté Barbory (1719) před kostelem sv. Jakuba. Dalším důvodem připsání soch právě Appellerovi jsou sochařské detaily jím často používané (viz. katalog).

Cestou mezi Litomyšlí a Letohradem se jeho pověst dostala i do Lanškrouna. Zde se u kostela sv. Anny nachází zpodobnění Panny Marie Bolestné z roku 1719 s malým andílkem u nohou a sv. Antonín Paduánský z roku 1717. Dolorosa byla Kořánem²³ přisuzovaná J. F. Pacákovi, ale podle obličejových typů můžeme tušit spojitost s Appellerem.

Lanškroun nabídl Appellerovi další pracovní příležitost. Jedná se o dvojici soch sv. Jana Nepomuckého a sv. Jana Sarkandera, kteří stáli původně na mostě v Nádražní ulici, později na mostě v Lidické ulici, dnes u lanškrounského zámku. První z nich pochází z roku 1714, ale její autorství se jistě Appellera netýká. Zato druhá z roku 1722 nese námi hledané rysy, zároveň má obdobnou kompozici jako Panna Maria Bolestná z předchozího příkladu a má u nohy malého andílka. Zpodobnění sv. Jana Sarkandera je ryze appellerovské na rozdíl od Nepomuckého, který je dílem zatím neznámého sochaře.

Ve 20. – 30. letech se vrací zpět do Litomyšle a stává se součástí piaristického zkrášlování města. Rysy jeho tvorby nese socha sv. Josefa Kalasanského, zakladatele piaristického řádu, v nice na fasádě Regionálního muzea.

V období 1. 10. 1729 – 30. 9. 1730 se uplatňuje v závěrečné fázi výzdoby v kostele Nalezení sv. Kříže v Litomyšli, kde upravoval povrch soch čtyř evangelistů a vytvářel drobné ornamentální a figurální doplňky.²⁴ Za toto období se dochovaly účty litomyšlského panství:

1) „dem Antoni Appeller welicher in der Closter Kirchen auf die oratoria 4 [Vasien], auf den altar bey denen obern aufsatzen 3 Cherubinen, 4 [Bletter]buschen, mehr 8 kleckel bez denen 4 Evangelisten vermög mit Ihme gepflogenen Contract zalt

worden ... 24 fl."²⁵ volně přeloženo: „Antonínu Appellerovi bylo v klášterním kostele dle smlouvy zaplaceno za čtyři vázy na oratoriu, za oltář se třemi cherubíny nahoře dosedajícími, rostlinné dekory, čtyři evangelisté, ... 24 zl.“

2) „*Dem Antoni Appeller bildthauern welcher in der Closterkirchen die Statuen deren 4 hey. Evangelisten außgefühlt, und in Schloß auf die gesimbßen 3 Steinerne Feederpuschen gemacht inhalt außziegl nach abbruch 1 fl. 30 kr. bezahlt worden ... 8 fl.*“²⁶ volně přeloženo: „Antonínu Appellerovi, sochaři, který zhotovil v klášterním kostele sochy, jež představují čtyři svaté evangelisty, na zámeckých římsách tři kamenné Feederpuschen, plošně vyplněné cihlami, za demolici 1 zl. 30 kr. ... 8 zl.“

3) „*Ittem dem Bildthauer Appeller welcher in der Closter Kirchen zu denen 4 hey. Evangelisten 8 Cherubinen, mehr Einen Hey. geist auf das große altar verfertiget, Inhalt außziegl (nach abbruch 3 fl.) zalt ... 22 fl.*“²⁷ volně přeloženo: „Rovněž sochaři Appellerovi, který v klášterním kostele ke svým čtyřem svatým evangelistům a osmi cherubínům zhotovil velký oltář, navíc ještě svatého ducha, obsah vyplnil cihlami (po stržení 3 zl.) ... 22 zl.“

S největší pravděpodobností se roku **1730** uplatnil při tvorbě oltáře v kapli sv. Jana Nepomuckého v Opatově. Není vyloučeno, že v této obci vytvořil kazatelnu v kostele sv. Antonína Paduánského, jelikož se dochoval kostelní účet z 1. února **1711**, kterým byl vyplacen „*dem BildtHauer zu Leythomischl uor ein neuen praedictstuel*“.²⁸ Jak Pipek dále zmiňuje, nemohl to být Pacák, jelikož v tu dobu pracuje na Chlumku a jiný sochař než Appeller v Litomyšli pravděpodobně nepůsobil.

Po předchozí zkušenosti s mariánským sloupem na Horním náměstí v Litomyšli si nejspíše František Václav hrabě Trauttmansdorff Appellera oblíbil. Účty litomyšlského panství

za tvorbu v litomyšlském zámeckém areálu pocházející z období od 1. do 31. října **1731** se týkají vyúčtování právě s Antonínem.

Mohl si na práce v zámku pozvat J. F. Pacáka, který v tu dobu měl podstatně více zkušeností. Ovšem na jeho rozhodnutí mohla mít vliv Pacákova současná práce na mariánském sloupu v Poličce. Pipek zmiňuje, že práce na zámku, které provedl Pacák, vznikala až v roce 1732, kdy dokončil práce v Poličce. Šlo o sochy Apollona, Cereru, Plutona a Dianu na zdech zámecké zahrady. Účty nám potvrzují Appellerovu práci na barokizaci portálu zámeckého pivovaru, kde vytvořil vázy s lidskými hlavami.

Nedatovaným dílem, jehož autorem by mohl být Appeller je socha sv. Jana Nepomuckého v Litomyšli, Na Lánech. František Lašek o něm hovoří jako o díle pražského sochaře. Pavla Perůtková totiž tuto sochu taktéž směřuje k litomyšlskému sochaři, ke tvůrci morašického svatého Jana Nepomuckého z roku **1732**, který nese appellerovské rysy.²⁹ (Avšak působí spíše jako dílo sochaře znalého appellerovy tvorby) Je tedy možné, že se Lašek dostal ke zdroji, který mohl zmiňovat Appellerovu cestu do Prahy kolem roku 1717 nebo před rokem 1709, tudíž proto mohl získat přívlastek "pražský". Zároveň Lašek datuje sochu do 2. pol. 18. století, což by nemohlo vzejít z Appellerových rukou. Další pokus toto dílo datovat je směřován do 30. let.³⁰ Avšak kvůli absenci tvorby z třicátých let z důvodu stáří či smrti Appellera, se můžeme přiklánět ke vzniku ve dvacátých letech.

Ve stejnou dobu vzniká v nice na průčelí městského domu č. p. 96 v Litomyšli socha sv. Augustina. Její autorství je však velice sporné. Můžeme na ní vidět pacákovskou draperii, ale i appellerovský obličej. Toto dílo jsem tudíž zařadila do katalogu pod hlavičkou díla s nejasným autorstvím.

Nedatovaný je archivní záznam, kdy paní Eleonora Globicová z Bučin prodala Appellerovi svůj dům za 744 zl. na „*podměstí dolním*“.³¹ Pokud vezmeme v úvahu, že „*předměstí dolní*“ je obměna podměstí, můžeme se domnívat, že v této části Litomyšle se nacházely sochařské dílny. Jelikož i bydliště sochaře Jiřího Františka Pacáka bylo situováno do zmiňovaného předměstí.³²

Bartholomäus Antonínovi v závěti odkázal nějaký majetek, ale on se tohoto jednání (20. 10. 1713) neúčastnil, stejně jako jeho sestra Eleonor. I přesto, že podle záznamu z *Burgerbüch* v Innsbrucku byl. Zástupce za Antonína byl synovec Georg Philipp Appeller³³. V závěti je označen jako „*Antoni Äppeller, Bürger und Steinmetz zu 'Leitomischl in Böhmen'*“.³⁴

Ilse Hager určuje jeho datum úmrtí po roce **1727**, my ovšem víme, že ještě v roce **1731** dostává od hraběte Trauttmansdorffa vyplaceno za práci na zámku. Tudíž 1727 je jen rokem, ve kterém se jeho kontakty s Innsbruckem přerušily. Pavel Zahradník zmiňuje, že roku 1772 Appeller sepisuje závěť a 23. 3. téhož roku zemřel, ale jednalo se o závěť jeho syna.³⁵

4. Katalog sochařových prací ¹

Antonínova tvorba se soustřeďuje pouze na biblickou tematiku, v níž se objednávky nejčastěji týkají sv. Jana Nepomuckého, jehož kult rok od roku sílil po celé zemi už od začátku 17. století. Sochy nevynikají přílišnou dramatičností jako sochy současníků Matyáše Bernarda Brauna nebo Jiřího Františka Pacáka, ale ani neunavují konzervativností. Jsou na svoji dobu až nečekaně klasicistní, na dobu rozvířených draperií a expresivních výrazů. Ale i přesto, že nebyl Čechem, neměl braunovské vyučení, si vytvořil osobitý až klasicizující styl. I přes dlouhou tradici sochařsko-kamenických prací v jeho rodině se jeho tvorba nevymyká z konzervativních kolejí.

Appellerovský typ obličeje je charakteristický specificky mandlovým tvarem očí s často lítostivým pohledem a hladkou plochou bez naznačení zornic. Horní víčko mívá občas nepřírozeně vystouplé nad oko. Koutky víček směřují dolů, což lítostivé pohledy umocňuje. Za poznávací znamení můžeme považovat dlouhý nos s protáhlou špičkou s malými nozdrami. Styl účesů je užíván také často tentýž, kdy mohutné kusy kadeří vystupují do prostoru.

¹ Katalog je obohacen o obrazovou přílohu, jejíž stěžejní fotografie jsou z důvodu přehlednosti vloženy za jednotlivá hesla, kterým jsou určeny. Zároveň jsou spolu se zbylými snímky na přiloženém CD.

4.1 Archivně doložená díla

4.1.1 Mariánský sloup

1713 – 1716

Pískovec, pozlaceno; výška přes 11 m

Litomyšl, Smetanovo náměstí

Literatura: Matějka 1908; Šorm 1939; Lašek 1946, s. 14; Poche 1978, s. 299; Maxová 1997; Nejedly 2008, s. 333, 334, 340, 343; Skřivánek 2009; Řeháková 2011, s. 25

Litomyšl byla dalším z měst, které se chopily myšlenky díky světcům za záchranu před morem. Občané měst postižených morem byli odkázáni ke „hledání útěchy v modlitbě, vzývání Panny Marie a svatých patronů proti morové nákaze, mezi nimiž jsou jmenováni sv. Šebestián, sv. Roch, sv. Pavlína, sv. Rozálie, sv. Karel Boromejský, sv. Václav a sv. Jan Nepomucký.“³⁶ Jako první svůj dík za ochranu rozhodli projevit Pražané roku 1713–1715 v Praze, kdy postavili sloup Nejsvětější Trojice, jehož autorem byl také Giovanni Battista Alliprandi (resp. autorem návrhu).

Se vznikem sloupu se pojí osoba litomyšlského hraběte Františka Václava Trauttmansdorffa (?1676–1753), který sepsal se sochařem smlouvu dne 27. listopadu 1713. Měl vytvořit mariánský sloup podle předem schváleného nákresu. Autorem nákresu byl podle Skřivánka Giovanni Battista Alliprandi, který byl tou dobou dvorním architektem hraběte Trauttmansdorffa. Lašek se zmiňuje o úplném autorství G. B. Alliprandiho.

Kronika Josefa Jiřího Přikryvače z průběhu 18. století se jako jediný spis zmiňuje o stavbě mariánského sloupu. Zapsána je zde informace o dřevěném sloupu s obrazem Panny Marie, který stál na místě dnešního pilíře od morové rány roku 1681

do 1714. O slavnostním odhalení dřevěného sloupu barvitě píše František Lašek: „*Tehdy byl primasem Daniel Gikl, který se při odhalení objevil s pány z rady ve velkých parukách, v kabátech s bohatým krajkovým u krku a na rukávech, v krátkých kalhotách, punčochách a střevících, právě tak ustrojenými a pyšnými jako nahoře páni na zámku.*“³⁷

Současný mariánský sloup byl Appellerem dokončen roku 1716. Za vykonanou sochařskou práci získal sto čtyřicet zlatých za sochařskou práci, 1 sud piva za dopravu opracovaných kamenů na místo, 160 zlatých za kamenickou práci a 5 zlatých za ostření náradí.³⁸

První žádosti o opravy spadají do roku 1836, kdy si měšťané přáli pozlacení pilíře se sochami. Zlatá měla být Panna Maria, palmová ratolest a kříž sv. Jana Nepomuckého, žerď praporu a pásy sandálů sv. Václava. Nepozlacený kámen měl být natřen bělavým odstínem, ale to učiněno nebylo. Roku 1838, kdy byly dokončeny úpravy povrchu soch, které spočívaly pouze v jejím ošetření před okolními vlivy, napuštění bílou barvou a pozlacení svatozáře Immaculaty spolu s paprsky u nedochované lucerny. Bylo ustanoveno, že se musí opravit i ohrazení sloupu. To bylo do této doby tvořeno z dřevěných kůlů, které spojovaly řetězy. Tato problematika se začala řešit roku 1899 s pražským sochařem Vilímem Amortem, jehož návrh byl však zamítnut a práce na balustrádě byla svěřena Čenku Teyšlovi, profesoru na všeobecné řemeslnické škole³⁹, který přišel s návrhem prolamované balustrády z hořického pískovce i s kovanou mříží uprostřed.⁴⁰ Samotnou sochařskou práci na balustrádě vytvořil sochař Čeněk Jansa roku 1902.⁴¹

Institut restaurování v Litomyšli se podílel na zatím posledních opravách mariánského sloupu v letech 2001 – 2002, kdy došlo k povrchovým úpravám, zacelení prasklin a nahrazení poškozených baluster.

Pískovcový sloup, vysoký přes 11 metrů, se nachází v horní části Smetanova náměstí v Litomyšli. Vznikl jako dík za záchranu před morovou ránou z let 1713 – 14. Celé sousoší je lemováno soustavou balustrád, kolem nichž je osm nízkých kamenných,⁴² původně dřevěných, sloupů. Mezi nimi byly řetězy,⁴³ stejně jako se s tím setkáme u mariánského sloupu v Letohradě. V čele balustrádového členění jedna část chybí a místo ní je zde kovaná branka, ke které vedou čtyři schody z budislavského pískovce. Za oplocením se ukrývá nedekorovaný sokl zachovávající tvar nad ním navazujícího podstavce pilastru, který je jednoduše zdoben vystupujícími obdélníky.

Po stranách podstavce stojí dva světci. Jedním je sv. Václav vlevo [1] a sv. Jan Nepomucký napravo [2]. Umístění těchto dvou světců vedle sebe má svůj důvod. Byla jím tendence zesílit kult, tehdy ještě neblahoslaveného Jana Nepomuckého, postavením vedle tak silného českého patrona. Stejně tak tomu bylo i na Karlově mostě, kde roku 1683 vznikla socha sv. Jana Nepomuckého z dílny Jana Brokoffa a o několik let později byl naproti němu přistavěn nejstarší český světec sv. Václav mezi dvěma anděly od Ottavia Mosta, aby nad ním držel patronát.⁴⁴

Kult sv. Jana Nepomuckého sílil i v Appellerově rodném Tyrolsku, kdy roku 1705 byla vztyčena nad řekou Inn dřevěná socha nahrazená později mramorovou. Kult zde byl tak silný, že věřící v této oblasti nosili i přívěsky znázorňující Nepomuckého.⁴⁵

Z prostřední části vystupuje vzhůru kanelovaný dřík s pozlacenými píšťalami do jedné třetiny. Patka i jónská hlavice jsou pozlaceny také. Na hlavici sloupu stojí Panna Maria [3]. Celý monument je určený pro frontální pohled [4].

Postava sv. Václava, patrona české země, stojícího na levé straně podstavce, spočívá svůj pohled k zemi k divákům [5]. Na první pohled značně řasená draperie je specifická ostrými lámanými rysy [6]. Hlavu přemyslovského knížete zdobí

svatováclavská koruna, zpod které se vlní dlouhé kudrnaté vlasy stejný charakter má i jeho plnovous. Protáhlému obličejí dodávají výrazu lehce pootevřené rty a lítostný pohled směrem k divákovi. Tvar očí není realistický, připomíná tvar ležaté kapky, ale je typickým znakem tvorby Antonína Appellera [7]. Rytířské brnění zdobí před ramena přehozený kus látky, který je napravo uzlem svázaný. Pravá ruka drží další z jeho atributů - praporec [8]. Erb s orlicí, zakončený nahoře i dole volutami, přidržuje levou rukou [9]. Zajímavé je rozmístění prstů na erbu, kdy prsteníček a prostředníček má těsně u sebe, zbylé prsty jsou od sebe přirozeně vzdáleny [10].

Další patron české země, sv. *Jan Nepomucký*, stojí na straně pravé. Absence pěti hvězd kolem jeho hlavy nahrazují atributy jiné. Je jimi biret na kadeřavé hlavě, která je opět charakteristicky protáhlá a vlnitým plnovousem [11]. Podobně lítostný či soucitný pohled směřuje na krucifix položený na pravé ruce, která jakoby chtěla křečovitě obejmout Krista [12]. V druhé drží palmovou ratolest a částečně i krucifix. Obě ruce mají opět specifikum v prstech, kdy vždy prsteníček narušuje pravidelnost jejich rozmístění, jelikož je jako jediný ohnut a dodává rukám na živosti. V Appellerově tvorbě vidíme často naturalisticky znázorněné žíly na rukou. Vrchní část kanovnického roucha neoplývá přílišným řasením, ale je zdobeno jednoduchým vrytým dekorem vlnek popisujícím kožešinovou almuci [13]. Pod límcem u krku má uvázanou tkanici do mašle, působící více než realisticky, tak spíše esteticky, kdy její oka nespádají k zemi. Zbytek jeho šatu je tvořen lámanou draperií sutany, která spadá až na zem a zakrývá světcovy nohy, druhá spočívá na cihlovém útvaru [14]. Látku rochetu nad koleny zdobí dekorativní pruh s vegetabilním dekorem zakončený drobnými vlnkami. Kompozice je poměrně konzervativní související se světcovou mlčenlivostí. Odpovídá

tehdejšímu zobrazení světce vycházejícího od F. M. Brokoffa, který ho zpodobnil na Karlově mostě (1683).

Zobrazení *Immaculaty* na vrcholu sloupu znázorňuje Pannu Marii neposkvrněného početí. Kolem hlavy má svatozář tvořenou dvanácti hvězdami [15]. Prostovlasá Marie, s vlnitými vlasy v týlu svázanými [16], odvrací pohled k pravé straně od sepjatých rukou k modlitbě na straně levé. Bohatě řešená draperie zakrývá celé její tělo [17]. Značně nabíraná je v oblasti boků. Do boků zasahuje i ocas přemoženého okřídleného draka, který je sešlápnut pravou nohou Panny Marie. Z uší a tlamy mu vycházejí plamínky ohně [18]. Drak je metaforou na ďábla, kterého Maria přemáhá a jako „druhá Eva“ tím přemáhá hřích. Druhou nohou stojí na pískovcové desce, místo které byla navrhována zeměkoule, která je jedním z jejích atributů.

Socha Immaculaty na vrcholu

< Mariánský sloup 1713-1716 v Litomyšli

Socha sv. Jana Nepomuckého

Socha sv. Václava

4.1.2 Mariánský sloup

1717(18) - 1721

Pískovec, pozlaceno; výška 15m

Letohrad, Václavské náměstí

Literatura: Skála 1948; Poche 1978, s. 225; Maxová 1998; Nejedly 2008; Suchánek 2011

Strach Kyšperských obyvatel z nákazy morem v letech 1713 - 1714 potvrzovaly zavřené brány do města i přes den a přísná opatření. Ke vzniku pískovcového sloupu Panny Marie se váže smlouva z 6. 5. 1717 sepsaná v Kyšperku (původní název pro Letohrad). Tentýž rok byl položen i základní kámen. Appeller ve smlouvě v německém jazyce píše: „*Já níže podepsaný tímto vyznávám, že jsem s urozeným a vysoce ctěným panem primátorem,*

jakož i s opatrným panem purkmistrem za přítomnosti pánů radních v Kyšperku uzavřel smlouvu na sochu Nanebevzetí Panny Marie. Zaručuji se tedy svým domem a dvorem, že ji podle podepsaného nákresu a modelu s Boží pomocí dobře, jak se sluší na čestného muže, do roka a do dne zhotovím a postavím; v případě však, že mne Všemohoucí Bůh během této doby odvolá z tohoto světa a že toto dílo bude mít podle podepsaného nákresu a modelu nějaké chyby, ale já jsem vybral více, budou mít výše uvedení opatrní pánové právo bez odporu mých přátel požádat o můj dům."⁴⁶ Stavbu financovalo a řídilo město, přispíval i hrabě Ferdinand Markvart Harrach (1677-1725), který přislíbil, že doplatí vše, čemu se nebude dostávat. Čímž potvrdil svůj pevný vztah k městu i přesto, že koupil Kyšperk teprve 24. 4. téhož roku (tedy měsíc před sepsáním smlouvy) po smrti Norberta Leopolda Libštejnského z Kolovrat za částku 285 000 zlatých. Město se mu odvděčilo vypodobněním erbu Harrachů na mariánském sloupu, jenž byl díkem za finanční podporu po morové ráně, před kterou bylo město ušetřeno díky silným opatřením a druhotně i díky modlitbám.

Kámen ke stavbě byl vytěžen v mladějovském lomu blízko Moravské Třebové, kde se v tutéž dobu těžil i kámen na morový sloup v Moravské Třebové od Johanna Sturmera⁴⁷, autora například světeckých sloupů v Kunčině. Podle Pavla Suchánka Sturmer opracovával kameny už v lomu, na rozdíl od Appellera. Ale představa, že by ve své finanční tísní kyšperští přesunovali neopracované kameny až do Letohradu je nereálná. Čili přichází v úvahu opracování kamenů neznámými kameníky podle návrhu, který tudíž nebyl Appellerův, jelikož se na jeho zrealizování od začátku nepodílel. Podle účtů města Kyšperk týkajících se stavby sloupu se můžeme přesvědčit, že město platilo různým „dobroučským kameníkům“⁴⁸ za lámání kamene a dále vyplatilo „4 osoby z ouřadu s sedláky dobroučskými pro obraz Panny Marie, outraty i s formanem vydáno - 3.17.3“⁴⁹ a

vzápětí další dva účty „při skládání přivežené té fikury formanům a lidem na trunk piva dáno - 1.0“⁵⁰, „při přivežení sloupu skrze formany zdejší outraty vzešlo - 3.14“⁵¹ a až po přivezení opracovaných kamenů se začala stavět kamenická bouda.

Přijíždějící koně se saněmi a materiálem na stavbu vyhlíželi lidé z hradu Lanšperk.⁵² Samotná stavba na sloupu na náměstí musela začít v zimním nebo až jarním období příštího roku, jelikož v účtech se neustále hovoří o saních s koňmi, což by i vypovídalo o zdržení se v lomech opracováváním, když smlouva pochází už z května.

Za ukončení stavby se dá považovat zaplacení 6 krejcarů za zbourání kamenické boudy roku 1721.⁵³ Sloup byl vystaven z důvodu řádění moru nedaleko města Kyšperka, ale díky modlitbám k Panně Marii a Kristu se jím morová rána vyhnula. Proto se město rozhodlo jako dík vystavět tuto sochu. Z nedostatku financí však museli být pověřeni Martin Blaschko a Hans Pfeiffer k tomu, aby od lidu z okolních vsí a měst dostali almužnu k dokončení stavby.⁵⁴ Dne 9. ledna 1725 zažádali purkmistr, primátor a obyvatelé Kyšperka o posvěcení mariánského pilíře Ferdinanda Markvarta hraběte Harracha. Ten však 22. února tohoto roku zemřel. Jelikož byl bezdětný, začal správu města řídit jeho bratr hrabě Joachim Harach, který dal rok poté sousoší posvětit.

Posvěcení bylo velkolepé, lidem se rozdával chléb a pivo.⁵⁵ Úcta k Panně Marii přetrvávala po dlouhý čas, konaly se šestkrát do roka průvody k soše s bohatým hudebním doprovodem.

Autorství bylo ještě ve 20. století připisováno neznámému sochaři Štěpánkovi z Litomyšle. Záznamy kyšperské pamětní knihy z let 1933–1940⁵⁶ připisují sochu Štěpánkovi stejně tak, jako František Skála, který dodává i bezejmenného pomocníka z České Třebové. Toto město patrně nebylo pro Appellera neznámou. Nejedlý se domnívá, že tou dobou se opravdu nějakou

českotřebovskou prací zabýval. Litomyšlská obligace však potvrzuje jednoznačné autorství Appellera.

Patnácti metrový sloup je členěn na tři části: dolní postament, horní postament a pilastr s Immaculatou [19]. Celý sloup je obehnán dvanácti osmibokými pískovcovými sloupy rozmístěnými na půdorysu čtverce, mezi nimiž jsou zavěšeny řetězy [20]. Sloupy přistavěl roku 1872 František Vyčítal z Hnátnice.⁵⁷

Na dvou schodech se nachází balustráda, která také obchází celý sloup. Vždy mezi čtyřmi balustrami je sloupek s vegetabilním dekorem [21]. Ohrazení má čtvercový půdorys a na jeho rozích sedí vždy po dvou světlonoších v podobě malých putti, držících šesticípou dutou hvězdici, kterou zdobilo barevné sklo a v noci fungovaly jako svítilny [22].⁵⁸ Jako tomu bylo např. i na sloupu Nejsvětější Trojice v Olomouci.

Jeden ze světlonošů vhlíží k Panně Marii, má jednu nohu ohnutou v koleni a druhou nataženou. Podle ruky jednoho z nich a fragmentu ruky druhého, můžeme soudit, že zbylí také otevírali náruč Panně Marii. Druhý světlonoš hledí od sloupu na diváka, oběma rukama drží hvězdici a nohy má složené skoro do kleku [23,24,25]. Tento popis se však netýká jedné dvojice, která byla roku 1937 zcela obnovena po zničení originálu. Tato dvojice se liší tím, že jeden putto klečí a nemá nataženou druhou nohu, nehledí na Immaculatu a chybí ruka vztažená k Panně Marii. Druhý putto hledí na diváka, stojí a přidržuje hvězdici. Odlišuje od originálu natažením jeho nohou [26]. Světlonoši jsou charakterističtí svým vysokým čelem a vlídným výrazem. Stejně charakteristický je i styl zobrazení vlasů, která světlonoše činí stejnými.

Čtyřhranný dolní podstavec, z jehož hran vystupuje vždy po dvou volutách podpírajících horní postament [27]. Voluty jsou zdobeny vegetabilním dekorem, jehož pozlacení proběhlo v 19. století. Nešetrné restaurování malířem Dominikem Umflaufem, od

kterého pochází veškeré pozlacení, započalo 17. září 1846. Týkalo se celé figury Panny Marie s hlavicí sloupu a postavy pod ní byly zčásti pozlaceny. Čtyři velmi kvalitně zpracované basreliéfy s výjevy ze života Panny Marie měli být pobronzovány a rámy pozlaceny.

Jedno z basreliéfových vyobrazení je *Narození Panny Marie* [28]. Scéna zobrazuje interiér, kde v pozadí leží na loži sv. Anna. Vedle ní je porodní bába podávající jí misku [29]. Střed scény tvoří mladší žena přidržující se závěsu [30], umístěném v perspektivně pojatém portálu. V popředí dvě ženy omývají novorozenou Marii [31,32]. V celé scéně funguje perspektiva a je zde bohatě užita draperie.

Ve výjevech ze života Panny Marie následuje motiv ze Zlaté legendy ze 13. století s *Uvedením Panny Marie do chrámu* (jindy uváděno jako *Obětování Panny Marie*) [33]. Ikonografické zobrazení by mělo Pannu Marii prezentovat jako tříletou, která sama vystupuje po patnácti stupních ke chrámu⁵⁹, kde na ni čeká velekněz Zachariáš. Appellerovo zpracování uvádí již dospělou Pannu Marii⁶⁰ vystupující po čtveřici schodů ke knězi s otevřenou náručí [34]. Po Mariině pravici stojí její rodiče sv. Anna [35], sv. Jáchym a v pozadí vidíme dva přihlížející obličej. Pod veleknězem a jeho pomocníkem [36] sedí na schodech žena s mužem, který má na klíně dítě [37]. Celá scéna je vsazena před chrámovou budovu a v pozadí je naznačena jeruzalémská Zlatá brána symbolizující neposkvrněné početí („*sine macula*“) Panny Marie.

Vyobrazení se *Zasnoubením Panny Marie* [38] má jednu dějovou linii, ve které je velekněz středem. Napravo od něj stojí sv. Josef, který má nad hlavou holubici [39]. Za ním stojí postarší muž se zasmušilým výrazem zhrzeného nápadníka [40]. Po veleknězově levici stojí Panna Maria a za ní její panenské společnice [41]. Celá skupina stojí před vítězným

obloukem a v pozadí je vidět polygonální chór svatyně [42]. V popředí leží na zemi spící pes.

Nanebevzetí Panny Marie [43] probíhá v exteriéru, což dokazuje v pravé části mračno s prosvítajícím sluncem, které může symbolizovat božské světlo. Modlící se Marii [44], ležící pod baldachýnem, obklopují dvě postavy, které by měli být archanděl Michael a Gabriel. Ovšem kvůli absenci atributů se můžeme jen domnívat, že po levici je Gabriel, protože to, co drží v ruce, vypadá jako žezlo zakončené květem. V pravé části scény stojí několik přihlížejících [45]. Popředí tvoří dvě postavy. Levá předčítá z knihy a pravá se na kolenu modlí k Panně Marii.

Nad dolním postamentem stojí na piedestalu čtyři sochy patronů za záchranu před morem. Zobrazen je zde sv. Roch [46], sv. Karel Borromejský [47], sv. Florián [48] a sv. Šebestián [49].

Sv. Roch je zde vyobrazen jako poutník s pláštěm, který má na hrudi mušli [50], jeden z jeho atributů a kolem krku má na zádech zavěšený klobouk. Jako poutník procházel Evropou a ošetřoval lidi postižené morem. Celá postava je natočená tak, aby vynikl pohled na okrytou levou nohu s morovou ránou [51]. Na tu také upozorňuje jeho pravá ruka. Přes rameno má zavěšenou čturu. Levou rukou drží hůl, ukončenou křížem. Pes s bochníkem chleba v tlamě mu sedí u pravé nohy [52].

Vyobrazení sv. Karla Borromejského nedisponuje mnoha atributy, proto se v historických dokumentech setkáváme i s připsáním podoby sochy sv. Jakubovi Menšímu, jemuž patří atribut klobouku poutníků v levé ruce [53]. Ani obličej nepřipomíná často zobrazovanou podobu Karla Borromejského, který je specifický svým orlím nosem. Světec je zobrazen v kardinálském oděvu, jemuž dodává dynamiku nakročená pravá noha. Roucho je obohaceno mnohými sochařskými detaily. Je jimi devět knoflíků včetně knoflíkových dírek a také krajka na

kardinálském šatu [54]. Krajkové zakončení šatu se dynamicky vlní do prostoru[55]. Křížem ukončená hůl je svírána v jeho pravé ruce [56]. Postava Karla Borromejského zde není bezdůvodně. Stejně jako sv. Roch byl léčitelem nemocných morem, tedy i ochráncem před morem na mariánských, resp. morových pilířích. Jeho znázorněné mládí souvisí s jeho postem kardinála, který se mu dostal již ve dvaadvaceti letech.

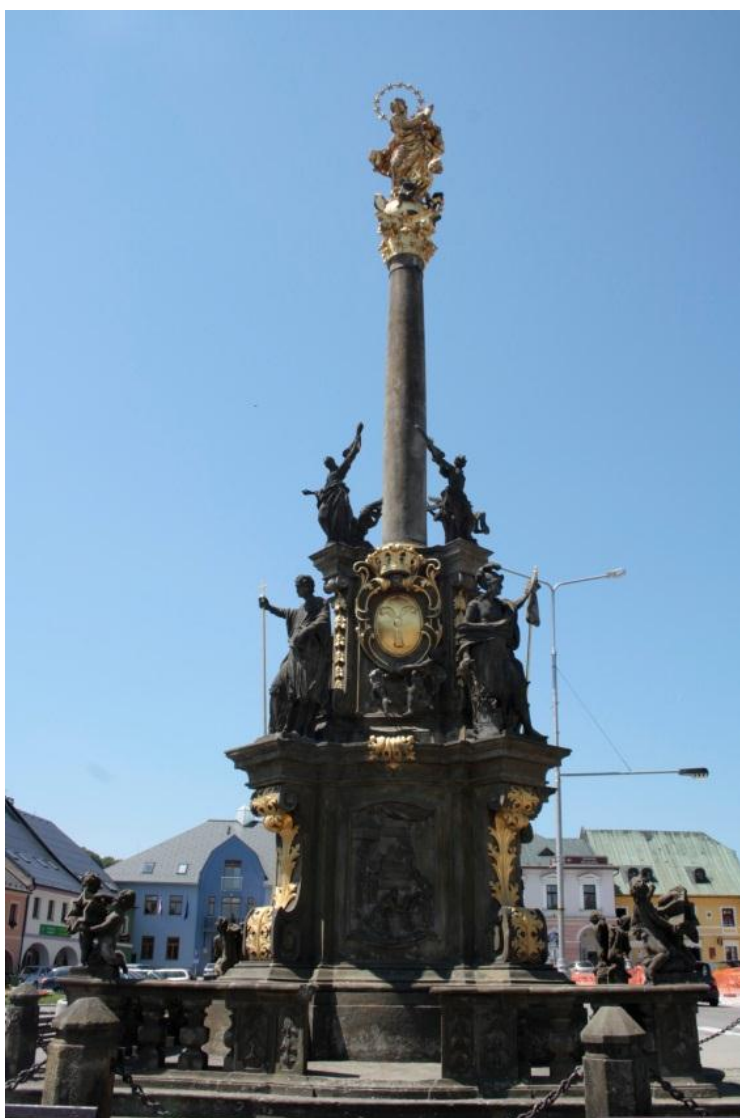
V antické zbroji je sv. *Florián* se džbánem s vodou, kterou jako patron proti požáru hasí požár deroucí se ze střechy domku u jeho nohy [57]. Levou rukou drží kopí s praporcem a hledí bez výrazu do dálí [58]. I přes plošnost antické zbroje má přes ruce a hrud' přehozenou látku, která zvyšuje plasticitu oděvu [59].

Postava probodnutá šípy, které symbolizují morové rány, je sv. *Šebestián*. Přivázan lany k fragmentu stromu vzhlíží lítostným pohledem do nebes [60,61,62]. Jeho břicho protínají čtyři šípy. Pátý je vidět v jeho levé holeni. Zobrazen je nahý, jen přes klín má umístěnou látku bohaté a do prostoru rozvinuté draperie. Šebestián byl odsouzen k smrti za svou víru ke křesťanství. Postřelení šípy však nebylo smrtelné. Když se vyléčil, šel znovu k císaři přihlásit se znovu ke své víře. Následně byl ubit kyji a vhozen do vody.

Horní postament obstoupený morovými patrony má ve svém čele erb se znakem harrachovského hraběte tvořící tři pštrosí pera [63]. Okolo erbu je pozlacená kartuš, na jejímž vrcholu je zlatá hraběcí koruna. Znak nese dvojice andílků [64]. Pouze pravý je zachován celý. Nad sochami světců je na piedestalech čtveřice andělů s rozpaženými rukama [65,66,67,68].

Andělé obestupují hladký korintský sloup, na jehož vrcholu stojí zlatá socha Panny Marie. Nalevo od sebe má sepjaté ruce, proti kterým je v diagonále rozvířená draperie jejích šatů [69]. Kolem hlavy má nimbus tvořený hvězdami. Draperie jejího šatu je velmi dynamická a na mnoha místech vystupuje i do

prostoru. Pod nohama má zeměkouli, po které se vine had a ona mu patou šlape na hlavu. Na zeměkouli sedí skupina andílků držících její atributy [70]. Anděl s hvězdou souvisí s označením Panny Marie jako „Hvězda mořská“⁶¹. Další s věncem růží souvisí s bílou čistotou Panny Marie a její panenskostí. Poslední drží ovál s písmeny IHS [71].

Mariánský sloup (1717-1721)

Světlonoši na zábradlí mariánského sloupu

Reliéf zobrazující Narození Panny Marie

Reliéf zobrazující Obětování Panny Marie

Reliéf zobrazující Zasnoubení P.M.

Reliéf zobrazující Nanebevzetí P.M.

Socha sv. Rocha

Socha sv. Karla Borromejského

Socha sv. Floriána

Socha sv. Šebestiána

Socha Immaculaty na vrcholu

4.1.3 Vázy s lidskými maskami

1731

Pískovec; výška ?

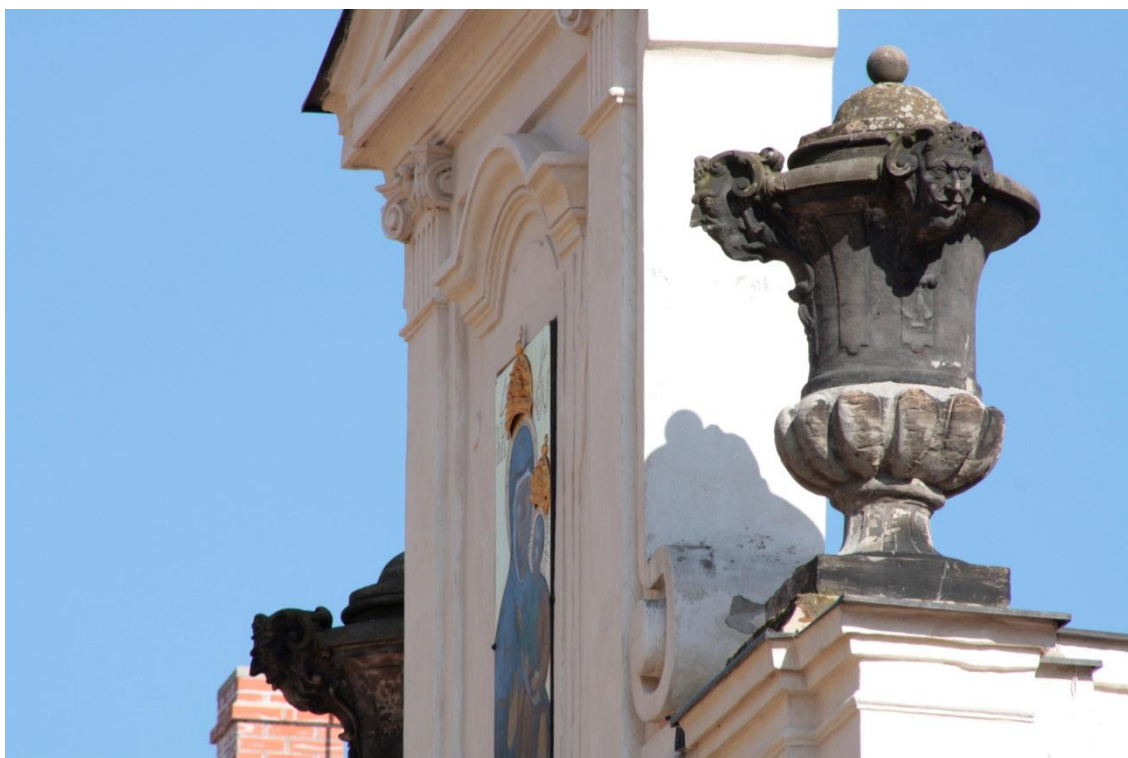
Zámek Litomyšl, atika portálu zámeckého pivovaru

Literatura: Matějka 1908, s. 45; Poche 1978, s. 292

V litomyšlských zámeckých účtech se nachází platba Františka Václava hraběte Trauttmansdorffa Antonínovi: „*dem Antoni Appeller vor gefertigte in dem alhiesiegen Schloßgartten 2 vasien so auf 2 Saulen zwischen dem Schloß und Stallmeisters qvartier auf gestellet worden, inhalt von dem Herrn Kanka mit ihme getroffenen accord. den 6. Maii 1731 zalt worden ... 32 fr.*“⁶² volně přeloženo: „Antonínu Appellerovi za zhotovení dvou váz, dvou sloupů mezi zámkem a přístřeším pro podkoní, obsaženo v dohodě s panem Kaňkou 6. května 1731 ... 32 zl.“ Budova pivovaru v jižní části zámeckého areálu byla vystavěna v roce 1630 a významnými přestavbami prošla kolem

roku 1730 F. M. Kaňkou a v 2. polovině 20. století. Z 18. stol. pochází barokní přestavba hlavní brány, kam byla přistavěna atika s třemi nástavci [72]. Prostřední edikulová část nese v rámu plechový obraz Madony. Boční strany atiky tvoří podstavce se zmiňovanými vázami / urnami.

Vázy stojí na čtyřbokém podstavci. Po čtyřech stranách jsou zdobeny mužskými obličejí s ostrými rysy, možná zobrazující satyra. Obličej má výrazné nadočnicové oblouky, špičatý nos a našpulené rty. Jde o atypický obličejový typ v Appellerově tvorbě ovlivněný pravděpodobně objednavatelem, který do zámeckých zahrad vnášel ducha antické mytologie. Myšleny jsou sochy na zámecké zdi. Samotná tvář totiž působí jako antický satyr, jemuž z čela vystupují místo rohů dvojice volut, mezi nimiž se nachází malá rozeta [73].

Vázy na průčelí

4.2 Díla připisatelná na základě stylové analýzy

4.2.1 Sv. Kateřina

1717

Pískovec; výška ?

Česká Třebová, před kostelem sv. Jakuba Většího

4.2.2 Sv. Barbora

1719

Pískovec; výška ?

Česká Třebová, před kostelem sv. Jakuba Většího

Literatura: Poche 1977, s. 201; Gilar 2004; Cibulka 1935b, s. 60-61

Zdroj: <http://www.delostrelectvo.army.cz/html/barbora-1-110.html> (vyhledáno 30. 3. 2012)

Před klasicistním kostelem sv. Jakuba Většího⁶³ se nachází trojice soch, které původně stály na mostě přes řeku Třebovku (na cestě z České Třebové do Skuhrova) [74].

Okolnosti vzniku jsou dosud neznámé. Je pochopitelné umístění svatojánské sochy na most, ale význam dodatečného osazení světic není známý. Se sv. Janem je spojuje mučednická smrt. Opravovány byly během druhé světové války a v 90. letech minulého století.⁶⁴ Dále víme o svržení sochy sv. Kateřiny z mostu autobusem roku 1928⁶⁵, čili po tomto roce muselo dojít k dalšímu restaurování. V roce 2011 prošly restaurováním obě světice v rámci akce: „Program regenerace městských památkových rezervací a zón“.

Socha sv. Jana Nepomuckého (1712-1713) se stylově liší od zbylých dvou, které se se svými formálními rysy mohou zařadit do Appellerových děl. Roku 1712 byla vztyčena na mostě. Původně tam stál sám, jako tichý ochránce s prstem u úst před velkou vodou. Stojí na trojbokém podstavci s reliéfními výjevy světce jako zpovědníka a se zobrazením svržení do řeky.

Podstavec je původní a spolu se světcem byl výrazně vysokou dominantou mostu.

Na trojbokém podstavci stojí i socha sv. Kateřiny. Při frontálním pohledu na podstavec vidíme obdélnou plochu s výjevem jejího uctívání. V horní části je anděl držící pásku s nápisem: „aDteo pIa LeVaVIOCVLosMpos P122“⁶⁶ znamenající: „K tobě, ó zbožná, pozvedl jsem oči své Ž 122“. V prostřední části je dvojice andělů vynášející modlící se světici k nebesům. Tu v dolní části adoruje pětice klečících postav [75]. Do rohů obdélného rámu je vsazeno vždy po jednom květu. Na zbylých dvou stranách soklu jsou náměty z její mučednické smrti. Císař Maxenius se jí tím snažil pomstít za to, že odmítla jeho lásku. Pokusil se vyvrátit její křesťanskou víru, což se mu nepovedlo ani jemu ani filosofům, které za ní poslal. Za tyto nezdary a odmítnutí jí podrobí mučednickým útrapám. Byla přivázána na čtyři kola pokrytá hřeby. Úder blesku do kol však mučení včas zarazil. Následně rozhořčený císař nakázal katovi, ať jí setne hlavu.

Scéna s mučednickým kolem je pojata odlišně od legendy. Zobrazuje ležící sv. Kateřinu bránící se úderu útočící postavy kolem plným hřebů, do kterého právě uhodil blesk [76]. Hlavnímu ději přihlíží na straně postava rytíře s halapartnou. Zobrazení se stětím mučednice je sestaveno opět ze tří postav. Kat napřahující se k setnutí sv. Kateřiny a muž přidržující modlící se světici vlasy [77]. Obě scény jsou vloženy do stejného rámu. Hrany soklu jsou zdobeny výrazně plastickým akantovým dekorem zakončeným nahoře i dole volutami a v prostřední části ozdobeným stejným typem květu jako v rozích rámu. Právě výrazná plasticita akantu a samotných reliéfů je hlavní odlišností od soklu sv. Jana Nepomuckého. Neodvážnost autora reliéfů u svatojánského soklu se projevuje výraznou plošností reliéfů [78,79,80]. Rozdíl mezi sokly světic a sv.

Jana je patrný i v pojetí perspektivy, která se liší v náznaku mřížování podlah.

Obličej hlavní sochy je porovnatelný s Immaculatou na litomyšlském sloupu [81]. Stejný typ nosu i očí se objevuje u většiny soch přisuzovaných Appellerovi, stejně tak jako pojetí vlasů u ženských postav. Netypické jsou vyryté oční zornice, které často nepoužívá. Na hlavě nese korunu, odkazující na její královský původ. Pojetí draperie je naopak stejně hutně seskládané jako u Immaculaty na letohradském sloupu, kterou tvoří zhruba ve stejné době. Záda světice jsou plochá, ale i přesto, že nebyla určena k vidění (stála na mostě), tak jejich propracovanost není zanedbaná [82]. V levé ruce s podivuhodně pokroucenými prsty drží symbol učenosti – knihu [83]. Svůj další atribut přidržuje ve druhé ruce. Je jím meč, jímž byla sřata. Mučednické kolo pod levou nohou je atribut pro sv. Kateřinu typický [84].

Sv. *Barbora* je další ze soch před českořebovským klasicistním kostelem. Zobrazena je s korunou stejně jako sv. Kateřina. U nohou se tyčí věž se třemi okny, které jsou součástí legendy, zobrazené i na reliéfech na soklu. Oblečena je do hutně skládané draperie šatů s pláštěm sepnutým na prsou. V rukou s nepřírozeně roztaženými prsty drží tradiční atribut kalichu a knihy [85].

Opět stojí na trojbokém pilastru s výjevy z legendy o jejím životě. Přední část postamentu je tradičně určená pro uctění světice s vyobrazením okřídlené postavy, která stojí na nebesích [86]. Postava drží pruh látky s textem: „*sanCtabaraVirgo atqVe martYr InagoneInterCeDepronobIs*“⁶⁷ znamenající: „*Svatá Barboro, panno a mučednice, v zápasu zaruč se za nás*“. Opět jsou scény vsazeny do rámců s květy v rozích a na hranách s akantovým dekorem. Další vyobrazení se věnuje pravděpodobně situaci, kdy Barbora ukazuje dvěma dělníkům na zeď, kde by chtěla mít okno [87]. Jednalo se o třetí okno ve

věži, kam jí zavřel její otec, aby byla uchráněna před nápadníky. Ona se zde nechala tajně pokřtít a křesťanský podtext mělo i třetí okno. Otci sdělila, že tři okna mají symbolizovat Nejsvětější trojici. Což samozřejmě Dioskura rozzuřilo a nechal Barboru, která mezitím uprchla, pronásledovat. Úkryt ve skále prozradil pastýř a Barbora byla vydána úřadům a následně mučena za to, že se nezřekla víry. Poslední zobrazení znázorňuje její smrt rukou vlastního otce, který jí sťal hlavu [88]. Scéně přihlíží starý muž, dotýkající se ramena mučednice. Můžeme zde vidět spojitosti s reliéfy na mariánském sloupu v Letohradě, kde se mřížování podlah, sbíhajících se v jednom bodě ve scéně se sv. Barborou ukazující místo pro třetí okno, vyskytuje také. Na rozdíl od mřížování na výjevech ze života sv. Jana, které příliš smysl pro perspektivu nemají. Spojitost s letohradskými reliéfy můžeme pozorovat i ve výrazné plasticitě akantových dekorů i samotných světeckých scén.

relief
podstavce sv.
Kateřiny >

< Čelní relief
podstavce sv.
Kateřiny

Reliéf podstavce sv. Kateřiny

Socha sv. Kateřiny (1717)

Komparace obličejového typu litomyšlské Immaculaty a českotřebovské sv. Kateřiny

Socha sv. Barbory (1719)

Čelní reliéf sochy sv. Barbory

Reliéf sochy sv. Barbory

Reliéf sochy sv. Barbory

4.2.3 Sv. Antonín Paduánský

1717

Pískovec; výška 175 cm (s podstavcem 325 cm)

Lanškroun, před kostelem sv. Anny, ul. Dobrovského

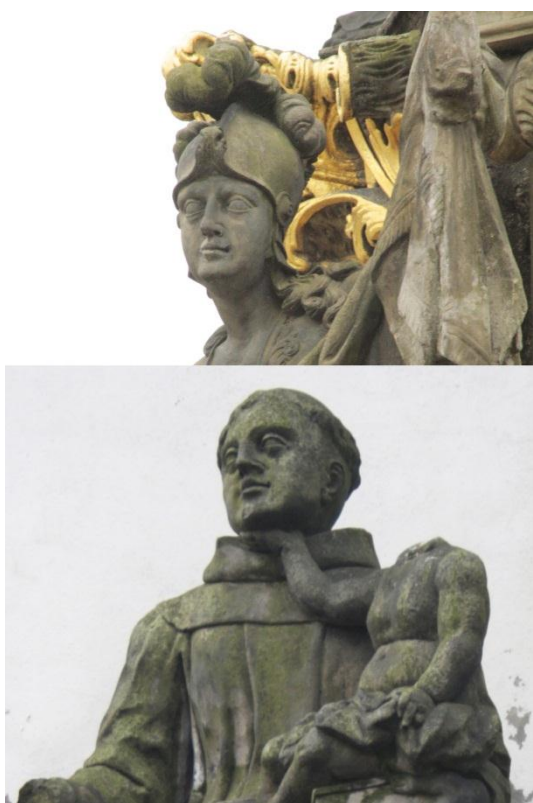
Literatura: Cibulka 1935b, s. 146–147; Poche 1978, s. 207

Ve stejném období jako českotřebovské sochy a letohradský mariánský sloup, vznikají sv. *Antonín Paduánský* a následně i Panna Marie Bolestná (další heslo katalogu). Nacházejí se v areálu kostela sv. Anny vyprojektovaného Giovannim Pietrem Tencallou a dokončeného roku 1705. Kolem něho jsou náhrobní desky s empírovými motivy z maletínského pískovce. Spojuje je nejen umístění na trojbokých podstavcích, ale s největší pravděpodobností i ruka, která je vytvořila. V současnosti jsou ve vlastnictví Římskokatolické farnosti – děkanství Lanškrouna. O původním umístění soch nemáme zatím žádné informace. Nynější poloha je s největší pravděpodobností nepůvodní. Jsou situovány u vchodu ke kostelu, ale sv. Antonín svůj pohled směřuje kamsi do dále místo toho, aby vítal příchozí věřící [89]. Je tedy možné, že umístění bylo původně myšleno do jiných míst.

Připsání autorství sv. Antonína Appellerovi souvisí s podobenstvím letohradské sochy sv. Floriána na mariánském sloupu, resp. s jeho obličejem, který je opět ryze appellerovský [90]. Je typický mandlovýma očima, vystouplými víčky s lítostivým pohledem a špičatým nosem s drobnými nozdrami. Celkově jde o sochu bez výraznější dynamiky. Do pohybu jí dostává jen mírně nakročená noha [91]. Appeller byl pravděpodobně značně tlačěn časem a františkánskému oděvu dodal jen špetku barokní vířivosti, vlasy soše dodávají ještě více konzervativnosti. Zároveň je v současnosti dílo poškozeno, což vizuální kvalitě příliš nedodává. Světcovi

chybí část pravé ruky, ve které pravděpodobně držel jeden ze svých atributů. Levou rukou drží knihu, na které sedí dítě, malý Ježíšek [92]. Značně strojeně působí dětská ručka, která by měla projevovat vlídnost vůči Antonínovi, ale působí spíše jako podpěra jeho hlavy. Poškození sochy se týká i absence Ježíškova levého chodidla a hlavně hlavy.

Trojboký podstavec snad svědčí o tom, že se socha sv. Antonína spolu s českotřebovskými mohli vytvářet ve stejné dílně [93]. Ačkoliv tento podstavec zdaleka nedosahuje takové sochařské kvality. Není zdoben ani bočními reliéfy, slouží zejména pro pohled zepředu stejně jako samotná socha. Postament Antonína je zdoben stejným akantovým motivem s rozetou a volutami na hranách. Hlavní strana je klasicky obdélná s rozetami v rozích a s nápisem: „*sanCte antonI de paDVa nos preCantes aDIVVa / iosepb 1717*“.

Socha sv. Antonína Paduánského 1717

Komparace obličejových typů letohradského sv. Floriana a lanškrounského sv. Antonína Paduánského

4.2.4 Panna Maria Bolestná

1719

Pískovec; výška 175 cm (s podstavcem 325 cm)

Lanškroun, před kostelem sv. Anny, ul. Dobrovského

Literatura: Cibulka 1935b, s. 146–147; Poche 1978, s. 207; Kořán 1999, s. 142

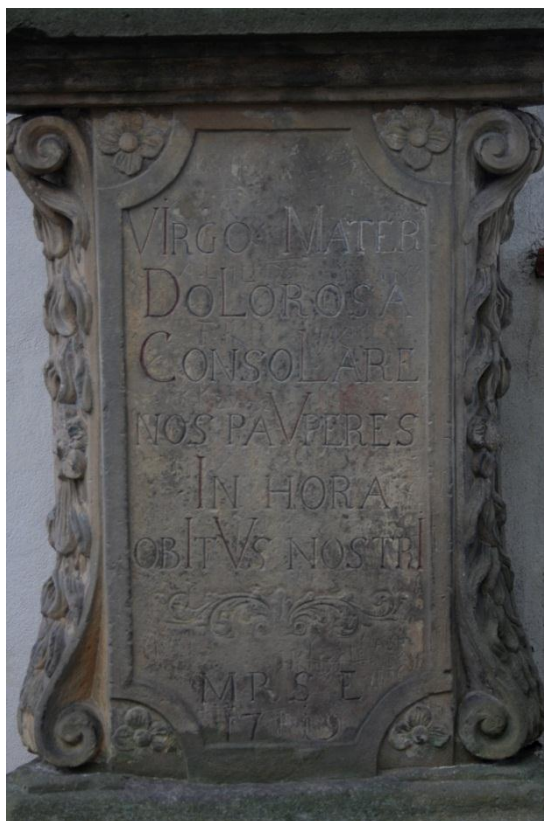
Socha *Panny Marie bolestné* se nachází na stejném místě jako sv. Antonín Paduánský. Týká se jí i stejná problematika umístění, které pravděpodobně není původní. Svůj pohled odvrací od vchodu do areálu, stejně jako sv. Antonín.

Bolestnou Pannu Marii připisuje ještě Ivo Kořán⁶⁸ Jiřímu Františku Pacákovi, který se tou dobou chystal bydlet v Litomyšli kvůli zakázce piaristického kostela. Což se z hlediska stylové analýzy Pacákovy tvorby nedá potvrdit. Při pohledu na Pannu Marii Bolestnou je znát vyzrálý barokní smysl Appellera pro expresivní pojetí draperie, která se dá srovnávat s letohradskou Immaculatou, ale přesto není natolik velkolepě barokní, jako v tvorbě Pacáka. Její obličej je typický pro sochařovo znázornění ženských tváří. Mohutný obličej, který sice nevidíme v Letohradu, ale zato v České Třebové i v Litomyšli. Své ruce svírá k modlitbě napravo od sebe, což spolu s nakročenou levou nohou vytváří příjemné narušení strnulosti do mírné diagonály [94,95]. U pravé nohy stojí malý andílek, který zosobňuje její bolest smutkem a slzami, které utírá do kusu látky. Druhou rukou ukazuje na Pannu Marii vzhlížející vzhůru. Andílek má typicky appellerovské oči, stejně jako jeho robustní tělíčko s později také užívanými detaily faldíků pod prsy, vrásek v nártu a v koleni, které se objeví i v Opatově nebo u sv. Jana Sarkandera v Lanškrouně. Trojboký postament je i u Mater Dolorosy dílem pravděpodobně jiného kameníka, ale pravděpodobně ne stejného jako u Antonína Paduánského, jelikož

u Bolestné Panny Marie je akantový dekor jinak propracovaný. Nachází se zde nápis: „*Virgo Mater DoLorosa ConsoLare nos paVperes In hora obItVs nostrI / MRSE 1719*“ [96].

Socha Panny Marie Bolestné (1719)

Podstavec sochy Panny Marie Bolestné

4.2.5 Sv. Josef Kalasanský

1720

Pískovec; výška

Litomyšl, nika ve fasádě Regionálního muzea

Literatura: Poche 1978, s. 299; Rulíšek 2006;
Randáková 2010

Stojící postava umístěná nad vchodem do muzea zobrazuje zakladatele piaristického řádu, svatého Josefa Kalasanského [97]. Odkazuje na aktuální příchod piaristů do Litomyšle a vznik chrámu s kolejí dle návrhu Giovanni Battisty Alliprandiho. Světec je umístěn ve výklenku s konchou ve tvaru

mušle. Zobrazen je v piaristickém řádovém taláru s pláštěm přes ramena a stojatým límcem u krku sepnutým jedním knoflíkem [98]. U nohou mu klečí dítě, které je i jeho atributem [99]. Levou rukou přidržuje dětskou ručku, která je netypicky vytočená a ukazuje na křížek. Ten nadzdvihává světec v pravé ruce nad hlavu. Pod sousoším se nachází pískovcová kartuš s erbem piaristů, pod nímž je zaznamenán rok 1720 [100].

Opět se zde setkáváme s typem obličeje, který nám je již známý. Žíly na rukou prezentují Appellerovu anatomickou neznalost stejně, jako jsme mohli vidět i na jiných dílech (např. sv. Jan Nepomucký na litomyšlské Mariánské statui) [101].

Svatý Josef Kalasanský se narodil 1556 ve Španělsku do movité rodiny. Po svém vysvěcení na kněze vzdělával prostý lid během svých cest. Vzdal se otcova majetku a odcestoval do Říma, kde se zajímal o chudé, o vězně i o nemocné. Roku 1597 založil první bezplatnou školu a několik let na to vznikla Společnost učitelů zbožných škol, která byla r. 1621 povýšena na řád piaristů. Jeho počínání bylo mnohými zavrhováno, o čemž svědčí i vsazení do věznice na sklonku života a následné umučení.

Socha sv. Jana Kalasanského (1720)

Kartuš s erbem piaristů

Komparace rukou sv. Jana Nepomuckého na litomyšlském Mariánském sloupu se stejně naturalistickými avšak ne anatomicky přesně znázorněnými žilami. (Podobné je i znázornění nehtů)

4.2.6 Sv. Jan Sarkander

1722

Pískovec; výška s podstavcem 435 cm

Lanškroun, zámecké nádvoří

Literatura: Poche 1978, s. 207; Cibulka 1935b, s. 169

Spolu se sv. Janem Nepomuckým (1714), který nese formální rysy, které nám nedovolují ho zařadit do Appellerovy dílny, stál na mostě v Nádražní ulici. Později byly sochy přemístěny na most v Lidické ulici a v současné době se nachází na nádvoří zámku v Lanškrouně. Umístění svatých Janů vedle sebe jistě vychází z jakéhosi patronátu sv. Jana Nepomuckého nad Sarkanderem. Nepomucký byl v tuto dobu již rok blahoslaveným, tudíž dopomáhal k zesílení kultu druhého mučedníka zpovědního tajemství, který byl uctíván hlavně v oblasti Moravy.

Oba světci stojí opět na trojbokém podstavci, ale jsou dílem jiného, pravděpodobně mladšího kameníka [102]. Hrany soklu jsou tradičně zdobeny jednoduchým akantovým dekorem s volutami na koncích a rozetou uprostřed. Pouze čelní stěna nese nápis: „*hororI perpetVo magnI JoannIs sILentiarIJ VenerabILIIs SarCanDrI posIta 1722*“. Zbylé dvě jsou holé s rozetami v rozích [103,104].

Postavení světce narušuje lehké vybočení boků vytvářející esovitou pózu, kterou po jeho levici doplňuje postava malého andílka, stojící u Sarkanderových nohou [105,106]. Buclaté tělíčko má obdobné detaily jako andílek u Panny Marii Bolestné. S prstem na rtech odkazuje na mlčenlivost Jana [107], který byl za svého působení jako farář v Holešově obviněn, že během stavovského povstání povolal na Moravu polské kozáky. Za velezradu zatčen a v olomouckém vězení na něm bylo použito útrpné právo. Krutými výslechy byl taktéž nucen vyzradit zpovědní tajemství Ladislava z Lobkovic. Po

měsíci útrap, roku 1620, tento "mučedník zpovědního tajemství" podlehl.

Tradičně je zobrazován v kněžském rouchu s rochetou a štólou kolem krku - nejinak je tomu i zde [108]. Jemná draperie je poměrně nezvyklá, ale její podobenství je vidět na letohradském sloupu sv. Karla Borromejského. Na kraje rochety se objevuje stejný dekor jako na mariánském sloupu v Litomyšli u sv. Jana Nepomuckého. Kolem kolárku má stuhu, v malířství zobrazovanou v bílé barvě a štólu, se kterou je tradičně zobrazován. Jeden z křížů na konci štóly je zakryt křídlem andílka, ale i přesto je z něho minimum vidět, což je působivě nezanedbaným detailem. S Janem Nepomuckým můžeme porovnat i křečovitě inscenované kompozice rukou. V levé ruce drží knihu se zámkem ve tvaru srdce opět s odkazem na symboliku svátosti zpovědního tajemství a od knihy drží i klíč ve druhé ruce [109]. Ten má na svém zakončení stejný tvar - srdce [110]. Appellerovská hlava nese další atribut, kterým je kněžský biret [111].

Velice vyvrálé dílo vzniklo po dokončení jeho nejlepší práce Mariánského sloupu v Letohradě.

Sochy v areálu zámku (1714 a 1722)
Socha sv. Jana Sarkandera (1722)>

4.2.7 Sv. Jan Nepomucký

nedatováno (20. – 30. léta 18. století)

Pískovec; výška 180 cm

Litomyšl, Lány

Literatura: Lašek 1945; Poche 1978, s. 299; Perůtková 2009

Doposud tato socha sv. Jana Nepomuckého nebyla v zájmu historiků. Převážně se dá vycházet z aktuální diplomové práce Pavly Perůtkové, která danou sochu restaurovala. Autorství je neprobádanou položkou, kterou zatím pouze František Lašek zacelil nálepkou pražského kamenického mistra.

Osada Lánská byla obohacena o tuto sochu díky katu Janu Zelingerovi, o jehož podílu na stavbě víme díky dochované korespondenci purkmistrovského úřadu z 19. 10. 1902: *„Bývalý majitel č. p. 467 – Zelinger – postavil na pozemku usedlosti č. p. 35 na Lánech sochu sv. Jana Nepomuckého a učinil nadání na udržování této sochy, na postavení a okrášlení oltáře sv. Jana Nepomuckého a na poděkování chudých chlebem.“*⁶⁹ Původně socha stála na schodišti mezi dvěma lípami a nechyběly jí ani atributy pětihvězdného nimbu, kříže v pozdvihnuté pravé ruce a palmové ratolesti v levé [112]. O významu sochy v této oblasti svědčí i “pečeť obce Lánské” zmiňovaná u Perůtkové pocházející z období po roce 1865 [113].⁷⁰

Restaurátorské práce proběhly v letech 1984 Karlem Krátkým z Pardubic, kdy soše chyběly ruce, neměla nos, části roucha, zničený nimbus a ani sokl nebyl v dobrém stavu.⁷¹ V roce 2004 došlo k dalšímu restaurátorskému zásahu Jaroslavem Vrbatou. Tímto průzkumem vyšla najevo původní barevnost, která se dochovala v záhybech draperií. Zbytky svědčí o výskytu bílé barvy bez další polychromie.⁷² Po obnově sochy, kdy byly opravovány i ruce, přišel světec o jeden ze svých atributů – palmovou ratolest, která mu nebyla znovu vsazena do ruky.

Prozatím poslední restaurování proběhlo v letech 2008-2009 z důvodu silného poškození po pádu lípy na sochu po silné vichřici.

Setkáváme se zde s čtyřbokým hranolovým podstavcem, vprostřed zúženým s kartuší, ve které je nápis: „*Svatý Jene Nepomucký oroduj za nás!*“ [114]. Dolní část je z předního pohledu tvořena mohutnými volutami s nepatrným akantem. Korunní římsa pilíře je v čele narušena obloukem, do kterého je vsazena okřídlená dětská hlava, s jejímž typem se setkáme i na oltáři v Opatově. Na postamentu stojí postava sv. Jana Nepomuckého, která svým postavením připomíná postoj lanškrounského sv. Jana Sarkandera. Na rozdíl od něho však je jeho postoj ovlivněn předmětem cihlového [115] tvaru pod levou nohou, na kterou je nakročen. Výrazné podobenství spatřujeme v podobě obličeje se sv. Rochem v Letohradě [116]. Světec je tradičně oděn do kněžské sutany s knoflíky viditelnými od kolen dolů. Na ní je rocheta s krajkovým lemem a kožešinová almuce se střapci svázanou mašlí u krku [117]. Kolem hlavy míval pětihvězdnou svatozář, která se nedochovala a na hlavě má biret.

Při pohledu na sochu sv. Jana Sarkandera a hlavně na lánské pečetidlo jsem byla nucena přemýšlet nad mnohými destrukcemi sochy, resp. destrukcemi rukou a nedostatek archivních fotografií i popisů soch při hledání restaurátorů v historických fondech. Tyto nedostatky zpodobnění Jana Nepomuckého v minulosti, mohly spět k tomu, že světcova ruka s křížem byla bezdůvodně vztyčena nad hlavu, přestože měla být v obdobné poloze jako ruka druhá. Této myšlence přispívá podoba pečetidla.

Socha sv. Jana Nepomuckého (20-30. léta 18. století)

Pečeť obce Lánské po r. 1865. foto: Pavla Perůtková, *Restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého* (bakalářská diplomová práce), Fakulta restaurování UPCE, Litomyšl 2009, s. 1 obrazové přílohy.

Komparace výrazné podobnosti obličeje sv. Jana Nepomuckého se sv. Rochem v Letohradě.

4.2.8 Sv. Jan Nepomucký

1732

Maletínský pískovec; výška 190 cm (s podstavcem 383 cm)

Morašice u Litomyšle, před farním kostelem sv. Petra a Pavla

Literatura: Matějka 1908c, s. 137; Poche 1978, s. 421; Rejman 2006

Morašická socha, jejímž stavebníkem byl farář Josef Gebhardt, prošla na konci 19. století polychromováním – i když původně polychromována nebyla. „Na kámen byla nanesena okrová. Podle barev, které měly nakonec vzniknout, byla okrová tónována do různých odstínů (růžovookrová, hnědookrová, šedookrová, okrovobílá).“⁷³ V 50. letech 20. století došlo k pozlacení Krista na krucifixu.⁷⁴

Podstavec je tvořen čtyřbokou patkou s letopočtem 1732 a korunní římsou, mezi nimiž je stejně hranolový dřík. Ze tří stran soklu jsou vsazena obdélná pole s vpadlými rohy. Nad těmito poli jsou pod profilovanou římsou po třech stranách tři okřídlené hlavy. V čelním obdélném poli je vytesán nápis: „Patrono sVo pIe erIgIt et statVIt IosephVs gebhardT CVratVs MorassI Cen sIs“ znamenající: „Patronu svému zbožně zřídil a vztyčil Josef Gebhardt farář Morašický“ [118, 119].

Socha mohla vzniknout v dílně Appellera, ale podle roku je to jedna z pozdních prací a zároveň podle kvality jde o dílo, kde se velkou měrou museli podílet jeho spolupracovníci. I Rejman ve své diplomové práci zmiňuje sériovost znázornění, což by vypovídalo o tovaryších, kteří měli Appellerovo dílo nastudované, ale bez pochyb neměli jeho „rukopis“. Sochařův projev je zde výrazně klasicizující a víc než kdy jindy v jeho tvorbě odpírá současný „braunovský“ / „pacákovský“ záměr dynamizovat kompozici.

Opakuje se esovitě postavení světcova těla. Nápadné je podobné pojetí dolní části těla jako u Nepomuckého na Lánech (zvláště při vodorovném natočení jedné ze soch [120]). Spatřujeme ji v dekoru krajky na rochetě, postavení nohou na cihlovitém útvaru, umístění knoflíků na sutaně, stejný styl zobrazení kožešiny na almuci, pramene vlasů ofiny zpod biretu a mnohé další. Obličejový typ je podobný Appellerově tvorbě, ale je čímsi inovovaný (jiný tvar očních víček a ostré nadočnicové oblouky) [121]. Mohlo to být ovlivněno jeho věkem. Přikloňme se spíše k teorii, že v Litomyšli fungovala dílna, která mu se zakázkami pomáhala. Zde se její vliv projevil více, než doposud. Možná se zde projevuje tvorba syna Antonína Františka, který se mohl snažit jít v otcových šlépějích.

Světec s pěti hvězdám kolem hlavy drží ve svých rukou palmovou ratolest a krucifix [122,123]. Svatozář je nepůvodní a byla osazena na místo pětice osmicípých hvězd pravděpodobně v 60. letech 20. století. Janův pohled směřuje k divákovi, ale už není tak lítostivý a vstřícný, jako u sochařových mladších prací. Zadní část sochařského díla není určena hlavnímu pohledu diváka. Sokl je vzadu zcela nezdobený a světcova záda jsou plochá, nijak výrazně na diváka nepůsobí [124].

Podstavec sochy sv. Jana Nepomuckého

Komparace podobných typů draperií u zrcadlově otočené sochy sv. Jana Nepomuckého v Litomyšli a sv. Jana Nepomuckého v Morašicích

4.3 Díla nejasného autorství

4.3.1 Kazatelna kostela sv. Antonína Paduánského

1711

Dřevo, polychromováno; výška

Opatov, kostel sv. Antonína Paduánského

Literatura: Matějka 1908b, s. 139, 140, 141; Pipek 2009

Farní kostel byl založen v 1. polovině 13. století a v průběhu staletí byl nesčetněkrát přestavován. V obdélné gotické lodi se dnes nachází pseudogotické zařízení ze špitální kaple v Moravské Třebové⁷⁵, které nahradilo zařízení rokokové [125]. Uvnitř se nacházela i vrcholně barokní kazatelna, která byla kolem roku 2007 odcizena.⁷⁶ Kostelní účty obsahují sdělení o honorování litomyšlskému řezbáři: „*dem BildtHauer zu Leythomischl uor ein newen praedictstuel*“⁷⁷ ze dne 1. února 1711. Pipek zmiňuje, že J. F. Pacák v tuto dobu byl plně zaneprázdněn prací na oltáři na Chlumku a nikdo jiný než Appeller pravděpodobně nepřichází v úvahu.

Z kazatelny zbyly pouze malé fragmenty, kterými jsou dřevěné schody bez zdobnosti, se zbytky nevýrazné monochromie a vrytými písmeny [126,127]. Jako další se dochoval zbytek polychromovaných, uzamykatelných dvířek s profilovanými římsami a obloukovým orámováním, ve kterém se nacházel vegetabilní dekor [128]. V pruhu mezi korunní římsou a římsou nad obloukem se dochovala pozlacená akantová rozvilina [129]. Polychromování samotné plochy dvířek se zachovalo zelenkavé s vínovo-hnědým profilováním. Zbytek byl rozkraden.

Díky fotografické dokumentaci archivních snímků z opatovské fary můžeme popsat a zhodnotit vzhled této šestiboké kazatelny. Čtyři strany ambonu jsou tvořeny stejně, jako dochovaná dvířka. Do profilovaného rámu jsou ale místo

vegetabilního dekoru vsazení čtyři evangelisté [130]. Skosené hrany mezi jednotlivými poli jsou zdobeny hlavami puttů s výrazným podobenstvím s hlavičkami na oltáři kaple sv. Jana Nepomuckého. Pod krkem se jim táhne vegetabilně zdobená stuha, dole stočená do voluty. Nad hlavou se po celém obvodu řečniště line profilovaná římsa a výše pak hlavní korunní římsa. Mezi nimi jsou vsazené akantové rozviliny, jako na dochovaných dvířkách, zatímco na hranách nad hlavičkami dětí jsou rozety.

Zužující se dolní část řečniště je dekorovaná pokračováním stuh z ambonu počínající volutami, mezi nimiž jsou vyřezávané girlandy.

Šestiboký půdorys má i stříška, která je s ambonem spojena dřevěnou vyřezanou stěnou, po bocích zdobenou akanty a volutami [131]. Stříška je lemována římsou a dolů se profilováním zužuje. Střední část je podélně zdobena akantovými rozvilinami. Na třech rozích sedí tři církevní Otcové - zprava Augustín, Jeroným a Řehoř Veliký (tradiční je zobrazování čtyř latinských církevních Otců, zde je pravděpodobně odcizen Ambrož, jelikož i Matějka zmiňuje počet čtyř soch).⁷⁸ Svatý Augustín je zobrazen s biskupskou mitrou a s knihou v pravé ruce. Postava svatého Jeronýma je zpodobněna s plnovousem, držící knihu a s kardinálským kloboukem, i přesto, že za jeho života tento úřad neexistoval. Zobrazení jako kardinála vzniklo pravděpodobně jako důkaz uznání za služby, které projevil papežovi jako sekretář. Svatý Řehoř je na fotografii špatně viditelný, zobrazen je s papežskou tiárou. Všechny postavy sedí na volutách vycházejících z vegetabilního dekoru, z jehož křížení ve střední části vzniká nevýrazný podstavec, na kterém stojí Kristus jako pastýř.

Dochovaná dvířka kazatelny.

Kazatelna (1711)

4.3.2 Hlavní oltář kaple sv. Jana Nepomuckého

kolem 1730

Dřevo, polychromováno, pozláceno; výška

Opatov, kaple sv. Jana Nepomuckého

Literatura: Matějka 1908b, s. 145; Poche 1978, s. 535; Vaňková 2009, s. 9

Na náklad faráře Matěje Pešky vznikla roku 1722 v severní části Opatova kaple sv. Jana Nepomuckého, který je zpodobněn na průčelí v nice [132] a před kaplí v pískovcové soše.⁷⁹ Ke vzniku této sochy v roce 1714 se váže legenda o vzácných listinách o založení obce v základech sochy.⁸⁰ Její malý prostor je vyplněn vrcholně barokním oltářem v půlkruhovém presbytáři [133]. Oltářní obraz nás směřuje do roku 1732 díky signování a dataci ukrytého v listech knihy v levé dolní části: „*Georg Petrus. pinxit 1732 19. april*“ [134,135]. Je

zasazen do vyřezávaného pozlaceného rámu ve středu bohatě zdobené, pozlacené řezby. Po stranách obrazu spatříme dvě okřídlené postavy, nad kterými se klene bohatá změť do sebe zapletených stuh a akantových rozvilin [136]. Nad obrazem se nachází koruna se zeleným polychromováním kamenů na čelence [137]. Do vrchní části oltáře je vsazen modře polychromovaný trojúhelník s božím okem, kolem jehož stran jsou rozmístěny tři okřídlené hlavy v oblacích se značným podobenstvím se světloňši z Letohradu, z opatovské kazatelny a hlavně pak s okřídlenou hlavou na soklu sv. Jana Nepomuckého na Lánech [138,139,140].

Oltář je datován kolem roku 1730 a podle Pocheho a Matějky pochází z litomyšlské dílny. Jedná se o období, kdy tehdejší litomyšlští sochaři Jiří František Pacák a Antonín Appeller "opravovali" dílo Matyáše Bernarda Brauna v Piaristickém chrámu v Litomyšli. Z těchto dvou, kteří případně přicházejí v úvahu jako členové tzv. litomyšlské dílny, si můžeme zvolit jako autora spíše Appellera. Hodnotíme vzhled Pacákových oltářů, jejichž zdobnost je výrazně vrcholně barokní. Zde se setkáváme s velmi kvalitním dílem, ale s ohledem na Pacákovy zkušenosti ne srovnatelným. K připsání Pacákově dílně může naopak přispět Panna Marie Bolestná v kostele sv. Antonína Paduánského v Opatově, kterou nalezneme v kapli Panny Marie Bolestné. Ta vznikla ve 30. letech a její vzhled asociuje výrazný vliv Pacáka nebo jeho dílny.

Přihlédneme-li však k jednotlivým detailům, mohou nám připomenout již ty, které jsme viděli u Appellera. Nejeфективněji můžeme porovnávat postavy andělů s anděly na letohradském mariánském sloupu, jejichž kompozice je velmi podobná. Jedná se o stejné rozmístění křídel, patetická gesta i jejich detail [141-148]. Obličejový typ můžeme porovnat se sv. Janem Nepomuckým z litomyšlského mariánského sloupu, jehož smířlivý pohled směrem k divákovi je totožný s pohledem

jednoho z andělů [149]. Podobenství shledáme i při pohledu na vlasy, které jsou znázorňovány v hutných kusech pramenů, stejně tak jako na ostatních Antonínových dílech. Netypickým znakem je příliš vířivá draperie, kterou můžeme porovnat snad jenom s Appellerovými Immaculatami.

Oltář sv. Jana Nepomuckého (kolem 1730)

Výrazná podobnost hlavně prvního obličeje anděla z oltáře s obličejem sv. Jana Nepomuckého na Mariánském sloupu v Litomyšli

4.3.3 Sv. Augustin

30. léta 18. století

Pískovec; výška

Litomyšl, nika ve fasádě domu na Smetanově náměstí č. p. 96

Literatura: Poche 1978, s. 293; Rulíšek 2006; Randáková 2009, s. 14

Do výklenku domu v horní části Smetanova náměstí byla pravděpodobně v dobách jeho barokní přestavby vsazena socha sv. Augustina [150]. Světec stojí v modře vymalované nice na výrazně barokní volutové konzole. K opravám na soše došlo roku 1999 Vilémem Čechem.⁸¹

Autorství je přisuzováno Pacákově dílně⁸². Ale zdá se být sporné. Antonín v této době pobýval v Litomyšli častěji a z formálně prostudovaných předchozích děl můžeme najít spojitosti. Hutné a lámané kusy draperie se u Appellera často vyskytují stejně tak, jako nepřiliš odvážně kompozice. Tady je ovšem socha omezena výklenkem, ve kterém je vsazena. Ani sochařské detaily nám nepomáhají, jelikož je socha umístěna vysoko nad zemí a tudíž detaily jsou zbytečné. Hlavním pojítkem k Appellerovi by tedy mohlo být znázornění obličeje, který nese nám již známé detaily, které jsou patrné při porovnání tváře sv. Augustina a tváře sv. Rocha z Letohradu [151].

Augustin je zpodobněn s malou postavou, která odkazuje na chlapce, jehož světec potkal na mořském břehu zrovna ve chvíli, když uvažoval o Nejsvětější Trojici [151]. Šlo o vidění, kdy chlapec přeléval mušlí mořskou vodu do jamky v písku s odůvodněním, že *„je snazší přelít moře, než pochopit tajemství Trojice Boží“*.⁸³

Dynamicky komponovanou postavu s rozvířeným hábitem doplňuje rozmístění rukou do prostoru. Postava chlapce

vykukuje zpoza Augustinovy postavy, pod nimi je stylizovaně znázorněno vlnobití. Světec má na hlavě biskupskou mitru nahoře zakončenou pozlaceným křížkem. Planoucí srdce s pozlaceným plamenem drží v pravé ruce a v levé, pozdvihnuté, drží biskupskou berlu s pozlaceným zahnutým koncem [152].

Socha sv. Augustina (30. léta 18. století)

Komparace obličejových typů sv. Augustina a sv. Rocha na Mariánském sloupu v Letohradě

5. Závěr

Tato práce měla za cíl udávat se směrem k poznání života a tvorby neznámého tyrolského sochaře, který ovlivnil barokní sochařství Litomyšle i vzdáleného okolí. Kniha Vratislava Nejedlého⁸⁴ sloužila jako ukazatel směru mé práce. Díky archivnímu doložení autorství Appellera obou mariánských sloupů jsem tudíž mohla vycházet z podob jednotlivých soch, které jsem srovnávala s jeho potencionálními díly. Srovnávání často užívaných detailů se sochařskými díly vzniklými v dobu Appellerova tvůrčího období vyneslo na povrch několik soch, které jsem zařadila do katalogu jeho tvorby. Vycházela jsem z výchozích sochařových typů obličejů, které jen minimálně pozměňoval, tudíž jsem si téměř jistá s přisuzování autorství u nalezených děl.

Dále text přináší nové informace do oblasti sochařství východních Čech - konkrétně vynáší na povrch další sochařskou osobnost této lokality spolu se sochami, které jsou zde stylisticky, ikonograficky i historicky analyzovány.

Velkým přínosem bylo objevení disertační práce Ilse Hager⁸⁵ v Rakouské národní knihovně, která mi umožnila zjistit více nejen o Antonínu Appellerovi, ale i o jeho umělecky založené rodině, o které se doposud nevědělo. Dopomohla mi objasnit i několik etap ze života tohoto sochaře a položila otázku jeho tovaryšské cesty do Prahy.

Ze současného poznání můžeme jeho hlavní tvůrčí období zařadit do 20. - 30. let 18. století, kdy se z jeho rukou dochovalo nejvíce soch. I když se nevyrovnal kvalitativně tvorbě Jiřího Františka Pacáka, se kterým ho srovnávám z důvodu jejich pravděpodobného sousedství a s tím související stejné místo působení, nebyl zanedbávaným sochařem. Litomyšlský objednavatel František Václav hrabě

Trauttmansdorff rozhodně zdejší umělce nenechával bez práce, za jeho vlády se tudíž kulturní vzhled města výrazně zlepšil⁸⁶.

Myslím, že jsem své vytyčené cíle splnila. Navíc mě samotná práce naučila formálnímu rozboru soch a zároveň mi byla přínosem v umění poznávat autorství dle charakteristických znaků, kterým jsem se naučila při detailních analýzách jednotlivých soch.

6. Prameny a literatura

Použité prameny:

Hager 1986

Ilse Hager, *Die Appeller: Geschichte einer Innsbrucker Bürgerfamilie* (disertační práce), Der Geisteswissenschaftlichen Fakultät der Leopold-Franzens Universität), Innsbruck 1986.

Kuběnková 2005

Jitka Kuběnková, *Kostel Nalezení sv. Kříže v Litomyšli: Sochařská a malířská výzdoba* (bakalářská diplomová práce), Seminář dějin umění MUNI, Brno 2005.

Perůtková 2009

Pavla Perůtková, *Restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého* (bakalářská diplomová práce), Fakulta restaurování UPCE, Litomyšl 2009.

Rejman 2006

Petr Rejman, *Restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého z Morašic* (diplomová bakalářská práce), Fakulta restaurování UPCE, Litomyšl 2006.

Řeháková 2011

Jana Řeháková, *Kult Jana Nepomuckého v Tyrolsku* (bakalářská diplomová práce), Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2011.

Vaňková 2009

Jana Vaňková, *Nářeční řemeslnická terminologie v Opatově* (bakalářská diplomová práce), Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2009, s. 9.

Použitá literatura:**Blažíček 1958**

Oldřich J. Blažíček, *Sochařství baroku v Čechách*, Praha 1958.

Cibulka 1935

Josef Cibulka - Jan Sokol, *Česká Třebová*, in: *Soupis památek historických a uměleckých v okrese lanškrounském*, Praha 1935, s. 45-74.

Cibulka 1935b

Josef Cibulka - Jan Sokol, *Lanškroun*, in: *Soupis památek historických a uměleckých v okrese lanškrounském*, Praha 1935, s. 119-172.

Gilar 2004

Štěpán Gilar, *Dějiny českotřebovské farnosti v letech 1415 - 1670*, in: *Českotřebovská farnost v historii: sborník studií k 200. výročí vystavění kostela sv. Jakuba*, Česká Třebová 2004, s. 21-58.

Hall 1991

James Hall, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 1991.

Kesselgruberová 2009

Ludmila Kesselgruberová, *Balada o vášni: podoby barokního sochařství východních Čech*, Česká Třebová 2009.

Kořán 1999

Ivo Kořán, *Braunové*, Praha 1999.

Lašek 1933

František Lašek, *Ze staré slávy Litomyšle*, Litomyšl 1933.

Lašek 1945

František Lašek, *Litomyšl v dějinách a výtvarném umění*, Litomyšl 1945.

Marešová 2007

Marie Marešová, *Evžen Savojský píše litomyšlskému pánu Františku Václavovi z Trauttmannsdorffu, Edice osmi dopisů z let 1718-1726*, in: *Prameny k dějinám Pardubického kraje*, Pardubice 2007, s. 73-90.

Matějka 1908

Boh. Matějka - Josef Štěpánek - Zdeněk Wirth, *Litomyšl*, in: *Soupis historických a uměleckých památek v Království českém od pravěku do počátku 19. stol. v politickém okrese Litomyšlském*, Praha 1908, s. 15-127.

Matějka 1908b

Boh. Matějka - Josef Štěpánek - Zdeněk Wirth, *Opatov*, in: *Soupis historických a uměleckých památek v Království českém od pravěku do počátku 19. stol. v politickém okrese Litomyšlském*, Praha 1908, s. 139-145.

Matějka 1908c

Boh. Matějka - Josef Štěpánek - Zdeněk Wirth, *Morašice*, in: *Soupis historických a uměleckých památek v Království českém od pravěku do počátku 19. stol. v politickém okrese Litomyšlském*, Praha 1908, s. 134-137.

Maxová 1998

Ivana Maxová, Vratislav Nejedly, Miloš Suchomel, Pavel Zahradník, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Ústí nad Orlicí*, Praha 1998.

Maxová 1997

Ivana Maxová - Vratislav Nejedly, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy v okrese Svitavy*, Praha 1997.

Nejedly 2008

Vratislav Nejedly - Pavel Zahradník, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Pardubickém kraji*, Praha 2008.

Poche 1977

Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech 1. díl*, Praha 1977.

Poche 1978

Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech 2. díl*, Praha 1978.

Reichertová 1977

Květa Reichertová, *Litomyšl*, Praha 1977.

Rulíšek 2006

Hynek Rulíšek, *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*, České Budějovice 2006.

Skála 1948

František Skála, *Kyšperk: Historický nástin stavebního vývoje města Kyšperka*, Kyšperk 1948.

Skřivánek 2009

Milan Skřivánek, *Litomyšl 1259 - 2009, město kultury a vzdělávání*, Litomyšl 2009.

Suchánek 2011

Pavel Suchánek, *Jan Sturmer v Moravské Třebové a v lomech u Mladějova: příklad dílenské praxe barokního sochaře*, in: *Barokní sochařství v Moravské Třebové*, Moravská Třebová 2011, s. 17-23.

Šorm 1939

Antonín Šorm - Antonín Krejča, *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě. Příspěvky k studiu barokní kultury*. Praha 1939.

Veber 2002

Václav Veber et al., *Dějiny Rakouska*, Praha 2002.

Vilímková 1988

Milada Vilímková, *Některá díla Matyáše Bernarda Brauna v očích soudobé kritiky*, in: *Matyáš Bernard Braun 1684 - 1738. Sborník vědecké konference v Praze 26. a 27. listopadu 1984*, Praha 1988, s. 130-133.

Vlnas 1993

Vít Vlnas, *Jan Nepomucký: Česká legenda*, Praha 1993.

Časopisy:

Randáková 2009

Alena Randáková, Vyprávění o litomyšlských domech 26. část, *Lilie* 2, Litomyšl 2009, s. 14.

Randáková 2010

Alena Randáková, Vyprávění o litomyšlských domech 43. část, *Lilie* 7, Litomyšl 2010, s. 12.

Tejkl 1981

Josef Tejkl, Počátky tvorby J. F. Pacáka a její sociální kořeny, *Umění XXIX*, 1981, s. 427.

Nepublikované texty:

Pípek 2009

Jan Pípek, *František Jiří Pacák*, 2009, (nepublikováno), archiv autora.

Internetové zdroje:

<http://www.delostrelectvo.army.cz/html/barbora-1-110.html>

(vyhledáno 30. 3. 2012)

<http://geo.mff.cuni.cz/latina/Svetci.htm> (vyhledáno 30. 3. 2012)

http://is.muni.cz/th/174143/pedf_m/PRILOHY_DP.txt (vyhledáno 7. 4. 2012)

7. Seznam obrazové přílohy

- [1] Antonín Appeller, socha sv. Václava, 1713-1716, pískovec, Litomyšl, Mariánský sloup. Foto: autor
- [2] Antonín Appeller, socha sv. Jana Nepomuckého, 1713-1716, pískovec, Litomyšl, Mariánský sloup. Foto: autor
- [3] Antonín Appeller, zadní pohled, 1713-1716, pískovec, Litomyšl, Mariánský sloup. Foto: autor
- [4] Antonín Appeller, socha Immaculaty, 1713-1716, pískovec, Litomyšl, Mariánský sloup. Foto: autor
- [5] Antonín Appeller, socha sv. Václava, 1713-1716, pískovec, Litomyšl, Mariánský sloup. Foto: autor
- [6] Antonín Appeller, socha sv. Václava - detail draperie, 1713-1716, pískovec, Litomyšl, Mariánský sloup. Foto: autor
- [7] Antonín Appeller, socha sv. Václav - obličej, 1713-1716, pískovec, Litomyšl, Mariánský sloup. Foto: autor
- [8] Antonín Appeller, socha sv. Václava - praporec, 1713-1716, pískovec, Litomyšl, Mariánský sloup. Foto: autor
- [9] Antonín Appeller, socha sv. Václava - erb, 1713-1716, pískovec, Litomyšl, Mariánský sloup. Foto: autor
- [10] Antonín Appeller, socha sv. Václava - detail levé ruky, 1713-1716, pískovec, Litomyšl, Mariánský sloup. Foto: autor
- [11] Antonín Appeller, socha sv. Jana Nepomuckého - obličej, 1713-1716, pískovec, Litomyšl, Mariánský sloup. Foto: autor
- [12] Antonín Appeller, socha sv. Jana Nepomuckého - krucifix, 1713-1716, pískovec, Litomyšl, Mariánský sloup. Foto: autor
- [13] Antonín Appeller, socha sv. Jana Nepomuckého - palmová ratolest, 1713-1716, pískovec, Litomyšl, Mariánský sloup. Foto: autor
- [14] Antonín Appeller, socha sv. Jana Nepomuckého - detail nohy stojící na kameni, 1713-1716, pískovec, Litomyšl, Mariánský sloup. Foto: autor

- [15] Antonín Appeller, socha Immaculaty - svatozář, 1713-1716, pískovec, Litomyšl, Mariánský sloup. Foto: autor
- [16] Antonín Appeller, socha Immaculaty - zadní pohled, 1713-1716, pískovec, Litomyšl, Mariánský sloup. Foto: autor
- [17] Antonín Appeller, socha Immaculaty, 1713-1716, pískovec, Litomyšl, Mariánský sloup. Foto: autor
- [18] Antonín Appeller, socha Immaculaty - detail draka, 1713-1716, pískovec, Litomyšl, Mariánský sloup. Foto: autor
- [19] Antonín Appeller, frontální pohled na Mariánský sloup, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [20] Antonín Appeller, pilíře obíhající Mariánský sloup, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [21] Antonín Appeller, vegetabilní dekor, balustrády, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [22] Antonín Appeller, světlonoši, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [23] Antonín Appeller, světlonoši, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [24] Antonín Appeller, světlonoši, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [25] Antonín Appeller, světlonoši, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [26] Antonín Appeller, restaurování světlonoši, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [27] Antonín Appeller, voluty na hranách, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [28] Antonín Appeller, reliéf Narození Panny Marie, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor

- [29] Antonín Appeller, detail reliéfu Narození Panny Marie, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [30] Antonín Appeller, detail reliéfu Narození Panny Marie, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [31] Antonín Appeller, detail reliéfu Narození Panny Marie, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [32] Antonín Appeller, detail reliéfu Narození Panny Marie, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [33] Antonín Appeller, reliéf Obětování Panny Marie, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [34] Antonín Appeller, detail reliéfu Obětování Panny Marie, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [35] Antonín Appeller, detail reliéfu Obětování Panny Marie, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [36] Antonín Appeller, detail reliéfu Obětování Panny Marie, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [37] Antonín Appeller, detail reliéfu Obětování Panny Marie, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [38] Antonín Appeller, reliéf Zasnoubení Panny Marie, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [39] Antonín Appeller, detail reliéfu Zasnoubení Panny Marie, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor

- [40] Antonín Appeller, detail reliéfu Zasnoubení Panny Marie, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [41] Antonín Appeller, detail reliéfu Zasnoubení Panny Marie, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [42] Antonín Appeller, detail reliéfu Zasnoubení Panny Marie, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [43] Antonín Appeller, reliéf Nanebevzetí Panny Marie, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [44] Antonín Appeller, detail reliéfu Nanebevzetí Panny Marie, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [45] Antonín Appeller, detail reliéfu Nanebevzetí Panny Marie, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [46] Antonín Appeller, socha sv. Rocha, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [47] Antonín Appeller, socha sv. Karla Borromejského, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [48] Antonín Appeller, socha sv. Floriána, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [49] Antonín Appeller, socha sv. Šebestiána, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [50] Antonín Appeller, socha sv. Rocha - detail, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [51] Antonín Appeller, socha sv. Rocha - morová rána, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [52] Antonín Appeller, socha sv. Rocha - detail psa, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor

- [53] Antonín Appeller, socha sv. Rocha - detail klobouku, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [54] Antonín Appeller, socha sv. Rocha - detail knoflíků, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [55] Antonín Appeller, socha sv. Rocha - detail krajky, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [56] Antonín Appeller, socha sv. Rocha, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [57] Antonín Appeller, socha sv. Floriána - detail hořícího domu, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [58] Antonín Appeller, socha sv. Floriána, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [59] Antonín Appeller, socha sv. Floriána, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [60] Antonín Appeller, socha sv. Šebestiána, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [61] Antonín Appeller, socha sv. Šebestiána - obličej, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [62] Antonín Appeller, socha sv. Šebestiána - detail uvázané ruky, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [63] Antonín Appeller, erb Harrachů, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [64] Antonín Appeller, andělci přidržující erb, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [65] Antonín Appeller, anděl na horním postamentu, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor

- [66] Antonín Appeller, anděl na horním postamentu, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [67] Antonín Appeller, anděl na horním postamentu, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [68] Antonín Appeller, anděl na horním postamentu, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [69] Antonín Appeller, socha Immaculaty, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [70] Antonín Appeller, andílci na zeměkouli pod Immaculotou - s atributy hvězdy a věnce, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [71] Antonín Appeller, andílci na zeměkouli pod Immaculotou - s atributem IHS, 1717(18) - 1721, pískovec, Letohrad, Mariánský sloup. Foto: autor
- [72] Průčelí před současnou rekonstrukcí, 1731, pískovec, Litomyšl, Zámecký pivovar. Foto: Boh. Matějka - Josef Štěpánek - Zdeněk Wirth, *Soupis historických a uměleckých památek v Království českém od pravěku do počátku 19. stol. v politickém okrese Litomyšlském*, Praha 1908, s. 44.
- [73] Vázy s obličejí na atice průčelí, 1731, pískovec, Litomyšl, Zámecký pivovar. Foto: autor
- [74] Socha sv. Barbory, 1719, pískovec, Česká Třebová, mostě přes Třebovku. Foto: Josef Cibulka - Jan Sokol, *Česká Třebová*, in: *Soupis památek historických a uměleckých v okrese lanškrounském*, Praha 1935, s. 64.
- [75] Čelní reliéf na podstavci sochy sv. Kateřiny, 1717, pískovec, Česká Třebová, před kostelem sv. Jakuba Většího. Foto: autor
- [76] Reliéf se scénou mučení na podstavci sochy sv. Kateřiny, 1717, pískovec, Česká Třebová, před kostelem sv. Jakuba Většího. Foto: autor

- [77] Reliéf se scénou mučednické smrti na podstavci sochy sv. Kateřiny, 1717, pískovec, Česká Třebová, před kostelem sv. Jakuba Většího. Foto: autor
- [78] Reliéf na podstavci sochy sv. Jana Nepomuckého, 1712-1713, pískovec, Česká Třebová, před kostelem sv. Jakuba Většího. Foto: autor
- [79] Čelní reliéf na podstavci sochy sv. Jana Nepomuckého, 1712-1713, pískovec, Česká Třebová, před kostelem sv. Jakuba Většího. Foto: autor
- [80] Reliéf na podstavci sochy sv. Jana Nepomuckého, 1712-1713, pískovec, Česká Třebová, před kostelem sv. Jakuba Většího. Foto: autor
- [81] Komparace obličejových typů litomyšlské Immaculaty a českotřebovské sv. Kateřiny
- [82] Socha sv. Kateřiny - zadní pohled, 1717, pískovec, Česká Třebová, před kostelem sv. Jakuba Většího. Foto: autor
- [83] Socha sv. Kateřiny, 1717, pískovec, Česká Třebová, před kostelem sv. Jakuba Většího. Foto: autor
- [84] Socha sv. Kateřiny, 1717, pískovec, Česká Třebová, před kostelem sv. Jakuba Většího. Foto: autor
- [85] Socha sv. Barbory, 1719, pískovec, Česká Třebová, před kostelem sv. Jakuba Většího. Foto: autor
- [86] Čelní relief podstavce sochy sv. Barbory, 1719, pískovec, Česká Třebová, před kostelem sv. Jakuba Většího. Foto: autor
- [87] Reliéf podstavce sochy sv. Barbory, 1719, pískovec, Česká Třebová, před kostelem sv. Jakuba Většího. Foto: autor
- [88] Reliéf podstavce sochy sv. Barbory, 1719, pískovec, Česká Třebová, před kostelem sv. Jakuba Většího. Foto: autor
- [89] Vstup do areálu hřbitova u kostela sv. Anny v Lanškrouně
- [90] Komparace podobných obličejových typů sv. Floriána z Mariánského sloupu v Letohradě a sv. Antonína Paduánského v Lanškrouně

- [91] Socha sv. Antonína Paduánského, 1717, pískovec, Lanškroun, areál hřbitova u kostela sv. Anny. Foto: autor
- [92] Socha sv. Antonína Paduánského, 1717, pískovec, Lanškroun, areál hřbitova u kostela sv. Anny. Foto: autor
- [93] Podstavec sochy sv. Antonína Paduánského, 1717, pískovec, Lanškroun, areál hřbitova u kostela sv. Anny. Foto: autor
- [94] Socha Panny Marie Bolestné, 1719, pískovec, Lanškroun, areál hřbitova u kostela sv. Anny. Foto: autor
- [95] Socha Panny Marie Bolestné, 1719, pískovec, Lanškroun, areál hřbitova u kostela sv. Anny. Foto: autor
- [96] Postavec sochy Panny Marie Bolestné, 1719, pískovec, Lanškroun, areál hřbitova u kostela sv. Anny. Foto: autor
- [97] Socha sv. Josefa Kalasanského, 1720, pískovec, Litomyšl, průčelí budovy Regionálního muzea. Foto: autor
- [98] Socha sv. Josefa Kalasanského, 1720, pískovec, Litomyšl, průčelí budovy Regionálního muzea. Foto: autor
- [99] Socha sv. Josefa Kalasanského, 1720, pískovec, Litomyšl, průčelí budovy Regionálního muzea. Foto: autor
- [100] Kartuš s erbem piaristů, 1720, pískovec, Litomyšl, průčelí budovy Regionálního muzea. Foto: autor
- [101] Komparace rukou sv. Jana Nepomuckého na litomyšlském Mariánském sloupu se stejně naturalistickými avšak ne anatomicky přesně znázorněnými žilami. (Podobné je i znázornění nehtů)
- [102] Socha sv. Jana Nepomuckého a sv. Jana Sarkandera v areálu zámku, 1714 a 1722, pískovec, Lanškroun. Foto: autor
- [103] Podstavec sochy sv. Jana Sarkandera (čelní pohled), 1722, pískovec, Lanškroun, areál zámku. Foto: autor
- [104] Podstavec sochy sv. Jana Sarkandera, 1722, pískovec, Lanškroun, areál zámku. Foto: autor
- [105] Socha sv. Jana Sarkandera (detail), 1722, pískovec, Lanškroun, areál zámku. Foto: autor

- [106] Socha sv. Jana Sarkandra (detail), 1722, pískovec, Lanškroun, areál zámku. Foto: autor
- [107] Socha sv. Jana Sarkandra (anděl), 1722, pískovec, Lanškroun, areál zámku. Foto: autor
- [108] Socha sv. Jana Sarkandra, 1722, pískovec, Lanškroun, areál zámku. Foto: autor
- [109] Socha sv. Jana Sarkandra (zámek s klíčem), 1722, pískovec, Lanškroun, areál zámku. Foto: autor
- [110] Socha sv. Jana Sarkandra (krajka), 1722, pískovec, Lanškroun, areál zámku. Foto: autor
- [111] Socha sv. Jana Sarkandra (boční pohled), 1722, pískovec, Lanškroun, areál zámku. Foto: autor
- [112] Socha sv. Jana Nepomuckého, 20. – 30. léta 18. století, pískovec, Litomyšl, Lány. Foto: Pavla Perůtková, *Restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého* (bakalářská diplomová práce), Fakulta restaurování UPCE, Litomyšl 2009, s. 1 obrazové přílohy.
- [113] Pečeť obce Lánské po roce 1865. Foto: foto: Pavla Perůtková, *Restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého* (bakalářská diplomová práce), Fakulta restaurování UPCE, Litomyšl 2009, s. 1 obrazové přílohy.
- [114] Socha sv. Jana Nepomuckého, 20. – 30. léta 18. století, pískovec, Litomyšl, Lány. Foto: autor
- [115] Socha sv. Jana Nepomuckého, 20. – 30. léta 18. století, pískovec, Litomyšl, Lány. Foto: autor
- [116] Komparace podobných obličejových typů sv. Jana Nepomuckého v Litomyšli a sv. Rocha na Mariánském sloupu v Letohradě snad dokazující autorství Appellera.
- [117] Socha sv. Jana Nepomuckého, 20. – 30. léta 18. století, pískovec, Litomyšl, Lány. Foto: autor
- [118] Podstavec sochy sv. Jana Nepomuckého, 1732, pískovec, Morašice, před kostelem sv. Petra a Pavla. Foto: autor

- [119] Podstavec sochy sv. Jana Nepomuckého (detail letopočtu), 1732, pískovec, Morašice, před kostelem sv. Petra a Pavla. Foto: autor
- [120] Komparace podobných typů draperií u zrcadlově otočené sochy sv. Jana Nepomuckého v Litomyšli a sv. Jana Nepomuckého v Morašicích
- [121] Socha sv. Jana Nepomuckého (obličej), 1732, pískovec, Morašice, před kostelem sv. Petra a Pavla. Foto: autor
- [122] Socha sv. Jana Nepomuckého (krucifix), 1732, pískovec, Morašice, před kostelem sv. Petra a Pavla. Foto: autor
- [123] Socha sv. Jana Nepomuckého (levá ruka), 1732, pískovec, Morašice, před kostelem sv. Petra a Pavla. Foto: autor
- [124] Socha sv. Jana Nepomuckého (zadní pohled), 1732, pískovec, Morašice, před kostelem sv. Petra a Pavla. Foto: autor
- [125] Pohled do východní části opatovského kostela sv. Antonína Paduánského. Foto: archiv opatovské fary
- [126] Dochovaný fragment kazatelny: dřevěné schody ve vlastnictví opatovské fary. Foto: autor
- [127] Dochovaný fragment kazatelny: detail dřevěných schodů ve vlastnictví opatovské fary. Foto: autor
- [128] Dochovaný fragment kazatelny: dveře s fragmentem akantu ve vlastnictví opatovské fary. Foto: autor
- [129] Dochovaný fragment kazatelny: akantový dekor dveří. Foto: autor
- [130] Kazatelna, kolem 1730, dřevo, Opatov, Kostel sv. Antonína Paduánského. Foto: archiv opatovské fary
- [131] Kazatelna, kolem 1730, dřevo, Opatov, Kostel sv. Antonína Paduánského. Foto: archiv opatovské fary
- [132] Socha sv. Jana Nepomuckého, nedatováno, pískovec, Opatov, nika na průčelí kaple sv. Jana Nepomuckého. Foto: autor

- [133] Hlavní oltář sv. Jana Nepomuckého, 1730, dřevo, Opatov, Kaple sv. Jana Nepomuckého. Foto: autor
- [134] Georg Petrus, sv. Jan Nepomucký, 1732, olej, Opatov, kaple sv. Jana Nepomuckého. Foto: autor
- [135] Georg Petrus, sv. Jan Nepomucký (detail knihy se signováním), 1732, olej, Opatov, kaple sv. Jana Nepomuckého. Foto: autor
- [136] Hlavní oltář sv. Jana Nepomuckého (detail akantového dekoru), 1730, dřevo, Opatov, Kaple sv. Jana Nepomuckého. Foto: autor
- [137] Hlavní oltář sv. Jana Nepomuckého (detail koruny), 1730, dřevo, Opatov, Kaple sv. Jana Nepomuckého. Foto: autor
- [138] Hlavní oltář sv. Jana Nepomuckého (oko boží s okřídlenými hlavami andílků), 1730, dřevo, Opatov, Kaple sv. Jana Nepomuckého. Foto: autor
- [139] Hlavní oltář sv. Jana Nepomuckého (detail okřídlených hlaviček), 1730, dřevo, Opatov, Kaple sv. Jana Nepomuckého. Foto: autor
- [140] Hlavní oltář sv. Jana Nepomuckého (detail okřídlených hlaviček), 1730, dřevo, Opatov, Kaple sv. Jana Nepomuckého. Foto: autor
- [141] Hlavní oltář sv. Jana Nepomuckého (anděl na levé straně oltáře), 1730, dřevo, Opatov, Kaple sv. Jana Nepomuckého. Foto: autor
- [142] Hlavní oltář sv. Jana Nepomuckého (detail anděla na levé straně oltáře), 1730, dřevo, Opatov, Kaple sv. Jana Nepomuckého. Foto: autor
- [143] Hlavní oltář sv. Jana Nepomuckého (detail pravé ruky anděla na levé straně oltáře), 1730, dřevo, Opatov, Kaple sv. Jana Nepomuckého. Foto: autor
- [144] Hlavní oltář sv. Jana Nepomuckého (dolní část těla anděla na levé straně oltáře), 1730, dřevo, Opatov, Kaple sv. Jana Nepomuckého. Foto: autor

[145] Hlavní oltář sv. Jana Nepomuckého (anděl na pravé straně oltáře), 1730, dřevo, Opatov, Kaple sv. Jana Nepomuckého.

Foto: autor

[146] Hlavní oltář sv. Jana Nepomuckého (detail pravé ruky anděla na pravé straně oltáře), 1730, dřevo, Opatov, Kaple sv. Jana Nepomuckého. Foto: autor

[147] Hlavní oltář sv. Jana Nepomuckého (detail levé ruky anděla na levé straně oltáře), 1730, dřevo, Opatov, Kaple sv. Jana Nepomuckého. Foto: autor

[148] Hlavní oltář sv. Jana Nepomuckého (dolní část těla anděla na pravé straně oltáře), 1730, dřevo, Opatov, Kaple sv. Jana Nepomuckého. Foto: autor

[149] Výrazná podobnost hlavně prvního obličeje anděla z oltáře s obličejem sv. Jana Nepomuckého na Mariánském sloupu v Litomyšli

[150] Socha sv. Augustina, 30. léta 18. století, pískovec, nika na průčelí domu č. p. 96, Litomyšl. Foto: autor

[151] Komparace obličejových typů sv. Augustina a sv. Rocha na Mariánském sloupu v Letohradě

[152] Socha sv. Augustina (dolní část sochy), 30. léta 18. století, pískovec, nika na průčelí domu č. p. 96, Litomyšl. Foto: autor

[153] Socha sv. Augustina (horní část sochy), 30. léta 18. století, pískovec, nika na průčelí domu č. p. 96, Litomyšl. Foto: autor

8. Poznámky

-
- ¹ Ludmila Kesselgruberová, *Balada o vášni: Podoby barokního sochařství východních Čech*, Česká Třebová 2009.
- ² Vratislav Nejedly, Pavel Zahradník, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a piliře v Pardubickém kraji*, Praha 2008.
- ³ Květa Reichertová, *Litomyšl*, Praha 1977.
- ⁴ František Lašek, *Ze staré slávy Litomyšle*, Litomyšl 1933. František Lašek, *Litomyšl v dějinách a výtvarném umění*, Litomyšl 1945.
- ⁵ Boh. Matějka - Josef Štěpánek - Zdeněk Wirth, *Soupis historických a uměleckých památek v Království českém od pravěku do počátku 19. stol. v politickém okrese Litomyšlském*, Praha 1908.
- ⁶ Milan Skřivánek, *Litomyšl 1259 - 2009, město kultury a vzdělávání*, Litomyšl 2009.
- ⁷ František Skála, *Kyšperk: Historický nástin stavebního vývoje města Kyšperka*, Kyšperk, 1948. Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech 1*, Praha 1977.
- ⁸ Ivana Maxová, Vratislav Nejedly, Miloš Suchomel, Pavel Zahradník, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a piliře v okrese Ústí nad Orlicí*, Praha, 1998.
- ⁹ Sdělení Jana Pipka (s. 123 jeho nepublikovaného textu o J. F. Pacákovi).
- ¹⁰ Ibidem.
- ¹¹ Milada Vilímková, *Některá díla Matyáše Bernarda Brauna v očích soudobé kritiky*, in: *Matyáš Bernard Braun 1684 - 1738. Sborník vědecké konference v Praze 26. a 27. listopadu 1984*. Praha 1988, s. 130-133.
- ¹² Ilse Hager, *Die Appeller: Geschichte einer Innsbrucker Bürgerfamilie* (disertační práce), Innsbruck 1986.
- ¹³ Obsah této kapitoly byl čerpán z: Ilse Hager, *Die Appeller: Geschichte einer Innsbrucker Bürgerfamilie* (disertační práce), Innsbruck, 1986, s. 49-77. Obrazová dokumentace je dohledatelná v práci Ilse Hager také, ovšem v nepříliš dobré kvalitě.
- ¹⁴ Obsah této kapitoly byl čerpán z: Ilse Hager, *Die Appeller: Geschichte einer Innsbrucker Bürgerfamilie* (disertační práce), Innsbruck, 1986, s. 51-63.
- ¹⁵ Obsah této kapitoly byl čerpán z: Ilse Hager, *Die Appeller: Geschichte einer Innsbrucker Bürgerfamilie* (disertační práce), Innsbruck, 1986, s. 63-68.
- ¹⁶ Obsah této kapitoly byl čerpán z: Ilse Hager, *Die Appeller: Geschichte einer Innsbrucker Bürgerfamilie* (disertační práce), Innsbruck, 1986, s. 68-73.

-
- ¹⁷ Obsah této kapitoly byl čerpán z: Ilse Hager, *Die Appeller: Geschichte einer Innsbrucker Bürgerfamilie* (disertační práce), Innsbruck, 1986, s. 74–77.
- ¹⁸ František Lašek, *Litomyšl v dějinách a výtvarném umění*, Litomyšl 1945.
- ¹⁹ Ilse Hager, *Die Appeller: Geschichte einer Innsbrucker Bürgerfamilie* (disertační práce), Innsbruck 1986.
- ²⁰ Ibidem, s. 64.
- ²¹ Ibidem.
- ²² František Skála, *Kyšperk: Historický nástin stavebního vývoje města Kyšperka*, Kyšperk 1948.
- ²³ Ivo Kořán, Braunové, Praha 1999, s. 142.
- ²⁴ Milada Vilímková, Některá díla Matyáše Bernarda Brauna v očích soudobé kritiky, in: *Matyáš Bernard Braun 1684 – 1738. Sborník vědecké konference v Praze 26. a 27. listopadu 1984*. Praha 1988, s. 132.
- ²⁵ Sdělení Jana Pipka (s. 141 jeho nepublikovaného textu o J. F. Pacákovi).
- ²⁶ Ibidem.
- ²⁷ Ibidem.
- ²⁸ Ibidem, s. 75.
- ²⁹ Pavla Perůtková, *Restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého* (bakalářská diplomová práce), Fakulta restaurování UPCE, Litomyšl 2009, s. 6.
- ³⁰ Ibidem.
- ³¹ Vratislav Nejedlý, Pavel Zahradník, Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Pardubickém kraji, Praha, 2008, s. 335.
- ³² Sdělení Jana Pipka (s. 19 jeho nepublikovaného textu o J. F. Pacákovi).
- ³³ Ilse Hager, *Die Appeller: Geschichte einer Innsbrucker Bürgerfamilie* (disertační práce), Innsbruck, 1986, s. 67.
- ³⁴ Ibidem, s. 66.
- ³⁵ Ivana Maxová, Vratislav Nejedlý, Miloš Suchomel, Pavel Zahradník, Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Ústí nad Orlicí, Praha, 1998, s. 98.
- ³⁶ A. Šorm, A. Krajča, *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*, Praha, 1939.
- ³⁷ František Lašek, *Litomyšl v dějinách a výtvarném umění*, Litomyšl, 1945, s. 14.
- ³⁸ Vratislav Nejedlý, Pavel Zahradník, Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Pardubickém kraji, Praha, 2008, s. 333.
- ³⁹ Ibidem, s. 343.
- ⁴⁰ Ibidem, s. 340.
- ⁴¹ Ibidem, s. 343.
- ⁴² Dnes jsou tři poničeny nebo úplně chybí.

-
- ⁴³ František Lašek, *Litomyšl v dějinách a výtvarném umění*, Litomyšl, 1945.
- ⁴⁴ Dnes na místě sochy sv. Václava mezi dvěma anděli stojí socha sv. Ludmily s malým sv. Václavem od Matyáše Bernarda Brauna.
- ⁴⁵ Jana Řeháková, *Kult Jana Nepomuckého v Tyrolsku* (bakalářská diplomová práce), Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2011, s. 25.
- ⁴⁶ Vratislav Nejedlý, Pavel Zahradník, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Pardubickém kraji*, Praha, 2008, s. 304.
- ⁴⁷ Pavel Suchánek, Jan Sturmer v Moravské Třebové a v lomech u Mladějova: příklad dílenské praxe barokního sochaře, in: *Barokní sochařství v Moravské Třebové*, Moravská Třebová, 2011, s. 19.
- ⁴⁸ Vratislav Nejedlý, Pavel Zahradník, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Pardubickém kraji*, Praha, 2008, s. 306.
- ⁴⁹ Ibidem, s. 306.
- ⁵⁰ Ibidem.
- ⁵¹ Ibidem.
- ⁵² Ibidem.
- ⁵³ Ibidem, s. 307.
- ⁵⁴ Ibidem, s. 308.
- ⁵⁵ František Skála, *Kyšperk: Historický nástin stavebního vývoje města Kyšperka*, Kyšperk, 1948, s. 155.
- ⁵⁶ Ibidem, s. 311.
- ⁵⁷ Ivana Maxová, Vratislav Nejedlý, Miloš Suchomel, Pavel Zahradník, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Ústí nad Orlicí*, Praha, 1998, s. 99.
- ⁵⁸ František Skála, *Kyšperk: Historický nástin stavebního vývoje města Kyšperka*, Kyšperk, 1948.
- ⁵⁹ Po schodech jde sama, což symbolizuje její dospělost.
- ⁶⁰ Současný stav nám nedovoluje vidět její tvář.
- ⁶¹ James Hall, *Slovník pojmů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha, 1991, s. 331.
- ⁶² Sdělení Jana Pipka (s. 123 jeho nepublikovaného textu o J. F. Pacákovi).
- ⁶³ Dokončen 1801.
- ⁶⁴ <http://www.delostrelectvo.army.cz/html/barbora-1-110.html> (vyhledáno 30. 3. 2012)
- ⁶⁵ Josef Cibulka - Jan Sokol, *Sv. Kateřina*, in: *Soupis památek historických a uměleckých v okrese lanškrounském*, Praha 1935, s. 61.
- ⁶⁶ „AD TE O PIA LEVAVI OCULOS M(E)OS P(SAMLUS) 122“: <http://geo.mff.cuni.cz/latina/Svetci.htm#sKaterina-PA-CeskaTrebova> (vyhledáno 30. 3. 2012)

-
- ⁶⁷ „SANCTA BARA VIRGO ATQUE MARTYR IN AGONE INTERCEDE PRO NOBIS“:
<http://geo.mff.cuni.cz/latina/Svetci.htm#sBarbora-PA-CeskaTrebova>
(vyhledáno 30. 3. 2012)
- ⁶⁸ Ivo Kořán, Braunové, Praha 1999, s. 142.
- ⁶⁹ Pavla Perůtková, Restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého (bakalářská diplomová práce), Fakulta restaurování UPCE, Litomyšl 2009, s. 7.
- ⁷⁰ Ibidem, s. 6.
- ⁷¹ Ibidem.
- ⁷² Ibidem.
- ⁷³ Petr Rejman, Restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého z Morašic (bakalářská práce praktická), Fakulta restaurování UPCE, Litomyšl 2006, s. 36.
- ⁷⁴ Ibidem.
- ⁷⁵ http://is.muni.cz/th/174143/pedf_m/PRILOHY_DP.txt (vyhledáno 7. 4. 2012)
- ⁷⁶ Sdělení pana kaplana Jana Hubálka; cenné sochy z kazatelny odcizeny již na přelomu minulého století.
- ⁷⁷ Sdělení Jana Pipka (s. 75 jeho nepublikovaného textu o J. F. Pacákovi).
- ⁷⁸ Boh. Matějka – Josef Štěpánek – Zdeněk Wirth, Kostel sv. Antonína, in: Soupis historických a uměleckých památek v Království českém od pravěku do počátku 19. stol. v politickém okrese Litomyšlském, Praha 1908, s. 141.
- ⁷⁹ Pískovcová socha se v současnosti restauruje.
- ⁸⁰ Jana Vaňková, Nářeční řemeslnická terminologie v Opatově, Brno 2009, diplomová práce (Bc.), Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, s. 9.
- ⁸¹ Alena Randáková, Vyprávění o litomyšlských domech 26. část, Litomyšlský zpravodaj Lilie 2, 2009, s. 14.
- ⁸² František Lašek, Litomyšl v dějinách a výtvarném umění, Litomyšl 1945.
- ⁸³ Hynek Rulíšek, heslo Augustin, in: Hynek Rulíšek, Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie, České Budějovice 2006.
- ⁸⁴ Vratislav Nejedlý, Pavel Zahradník, Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a piliře v Pardubickém kraji, Praha 2008.
- ⁸⁵ Ilse Hager, Die Appeller: Geschichte einer Innsbrucker Bürgerfamilie (disertační práce), Innsbruck 1986.
- ⁸⁶ Byl velmi tolerantní v úpravě zámku, kterou směřoval do jeho interiérů a velmi respektoval předchozí sloh. Význačně se zasloužil stavbou piaristického kostela Nalezení sv. Kříže s kolejí. (Marie Marešová, *Evžen Savojský píše litomyšlskému pánu Františku Václavovi z Trauttmannsdorffu, Edice osmi dopisů z let 1718–1726*, in: Prameny k dějinám Pardubického kraje, Pardubice 2007, s. 73–90.)